

This is an electronic reprint of the original article. This reprint may differ from the original in pagination and typographic detail.

LFF-lestadiolaisyriksen hyväntekeväisyys Pietarsaaren seudulla

Snellman, Gerd

Published in:
Politiikka, talous ja työ: Lestadiolaisuus maailmassa

Publicerad: 01/01/2019

Document Version
(Referentgranskad version om publikationen är vetenskaplig)

Document License
Publisher rights policy

[Link to publication](#)

Please cite the original version:
Snellman, G. (2019). LFF-lestadiolaisyriksen hyväntekeväisyys Pietarsaaren seudulla. In A. Linjakumpu, T. Nykänen, T. Harjumaa, & S. Wallenius-Korkalo (Eds.), *Politiikka, talous ja työ: Lestadiolaisuus maailmassa* (pp. 5–291). Lapland University Press. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2020102788384>

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LFF-lestadiolaisyrityksen hyväntekeväisyys Pietarsaaren seudulla

Gerd Snellman

Johdanto

Lestadiolaisuus on näkyvä ilmiö Pietarsaaren seudun yhteiskuntaelämässä. Alueella toimii Rauhan Sana -liikkeen ruotsinkielinen sisarjärjestö LFF (Laestadianernas Fridsföreningars Förbund rf), jonka jäseninä on paitsi kahdeksan rukoushuoneyhdistystä Pohjanmaalla, myös Helsingissä toimiva Etelä-Suomen Rauhan Sana ry (LFF:n organisaatiosta, ks. Snellman 2011, 52). LFF:n piirissä toimivien rukoushuoneyhdistysten jäsenmäärät ovat olleet jatkuvassa kasvussa erityisesti 1960–1970-luvulta alkaen. Vuonna 2016 LFF-alueen jäsenyhdistyksiin kuului noin 6 200 ihmistä, lapset mukaan luettuna.¹ Jäsenmäärän kasvu johtuu pääosin niin sanotusta sisäisestä kasvusta – lestadiolaisuuteen kääntyneiden ihmisten liittymisellä jäsenyhdistyksiin ei ole ollut juurikaan vaikutusta yhdistysten jäsenmääriin. Jäsenyhdistysten kasvun johdosta muutamissa Pietarsaaren seudun kunnissa² on korvattu 1900-luvun alussa rakennettuja rukoushuoneita uusilla, tilavammilla rukoushuoneilla. Arkielämässä lestadiolaisuus näkyy yhteiskunnan eri aloilla, esimerkiksi joidenkin kylien koulumaailmassa. Tämän lisäksi LFF-lestadiolaisuus vaikuttaa politiikkaan ja talouselämään. (Snellman 2011, 60–61, 67, 70, 74; Snellman 2016, 11.)

Tässä artikkelissa keskityn LFF-lestadiolaiseen talouselämään, erityisesti yrittäjyyteen Pietarsaaren seudulla. Tutkimuskohteeni on yksi Pietarsaaren vanhimmista LFF-lestadiolaisyrityksistä, jota kutsun tässä artikkelissa Yhtiöksi³. Pietarsaaren seudulla toimii nykyään useita LFF-lestadiolaisyrityksiä – epävirallisen tiedon mukaan LFF-lestadiolaisomisteisten pienyritysten lukumäärä on kasvanut 1990-luvun lopulta alkaen

¹ Luodon kunnassa yli 45 prosenttia asukkaista on lestadiolaisia. Jossain kunnan kylissä lestadiolaiset ovat enemmistöasemassa. Vuonna 2016 LFF:n alueella oli noin 6 200 lestadiolaista, Luodon kunnassa heitä oli noin 2300. Kyseisenä vuonna kunnan asukasluku oli 5 176 henkeä (Luodon kunta 2016). Pedersören kunnan asukkaista vajaat 20 prosenttia on lestadiolaisia, kun taas Pietarsaareissa lestadiolaisten osuus kunnan väestöstä on noin neljä prosenttia. Vuonna 2016 Kolpin ja Ähtävän rukoushuoneyhdistyksissä oli runsaat 2 100 jäsentä. Pedersören kunnan asukasluku oli 11 019 vuoden 2017 alussa. Pietarsaaren asukasluku oli vuonna 2016 noin 19 500, josta lestadiolaisten osuus oli noin 1 000. Osa Pietarsaaren Rauhan sana -yhdistyksen jäsenistä asuu Pedersören kunnassa. (Pedersören kunta 2017; Jakobstad, Pietarsaari 2017.)

² Pietarsaaren seudun kunnat ovat Pietarsaari, Luoto, Pedersöre, Kruunupyö ja Uusikaarlepyy (Concordian tiedote 2015).

³ Yrityksestä käytetään artikkelin leipätekstissä neutraalia nimitystä Yhtiö, sillä tarkoituksena on tarkastella uskonnollisuuden ja hyväntekeväisyyden välisiä kytköksiä, ei korostaa eikä mainostaa kyseistä yritystä.

(Björkskog, kirjallinen viesti 28.3.2017). Pietarsaaren seudun kahdenkymmenen suurimman yrityksen piiriin lukeutuu kaksi elintarvikealalla toimivaa LFF-lestadiolaisyritystä (Concordia 2012).

LFF-lestadiolaisuuden yhteiskunnallista vaikutusta Pietarsaaren seudulla ei ole tähän mennessä tutkittu ollenkaan.⁴ Myöskään LFF-lestadiolaista yrittäjyyttä ei ole aiemmin tutkittu. En kuitenkaan kuvaa artikkelissani LFF-lestadiolaista yrittäjyyttä yleisesti, vaan keskityn LFF-lestadiolaisyrityksen harjoittamaan hyväntekeväisyyteen. Tutkin hyväntekeväisyyden muotoja ja selityksiä kysymällä, miten hyväntekeväisyyttä on käytännössä harjoitettu ja mitkä tekijät motivoivat harjoittamaan hyväntekeväisyyttä.

Käytän artikkelissani LFF-termiä viitatessani edellä mainittuun LFF-lestadiolaisryhmään. Rauhan Sana -liikkeen muut sisaryhdistykset, *Lähetisyhdistys Rauhan Sana ry*, *Torniojokilaakson itälestadiolaisuus*, *Pohjois-Norjan Alta-alueen lestadiolaisuus* ja Amerikan *The Apostolic Lutheran Church of America*, jäävät siis tämän tutkimuksen ulkopuolelle, kuten myös vanhoillislestadiolaisuus. LFF-yritys-käsitteellä tarkoitan yritystä, jonka omistaja tai omistajat toimivat aktiivisesti joissakin LFF:n jäsenyhdistyksissä tai joilla on LFF-lestadiolainen tausta. LFF-lestadiolaisyritys tarkoittaa siis samaa kuin LFF-lestadiolaisomisteinen yritys.

Tarkastelen seuraavaksi hyväntekeväisyyden käsitettä ja ilmiötä eri näkökulmista. Tämän jälkeen kuvaan tutkittavaa Yhtiötä, valitsemaani menetelmällistä lähestymistapaa ja tutkimusaineistoa. Analyysiluvuissa selvitän, miten Yhtiö on harjoittanut hyväntekeväisyyttä vuosien varrella. Pohdin myös selityksiä Yhtiön hyväntekeväisyydelle, minkä jälkeen käsittelen (LFF-lestadiolais)uskonnollisuuden ja Yhtiön harjoittaman hyväntekeväisyyden välisiä yhteyksiä. Artikkelin lopuksi esittelen johtopäätökseni.

Hyväntekeväisyyden määritelmät

⁴ Euroopassa käynnistetty raamattuvyöhyketutkimus (ks. NWO, The Netherlands Organisation for Scientific Research -internetsivut) on herättänyt kiinnostusta selvittää uskonnon ja yhteiskuntatoimijuuden vuorovaikutteisuuutta myös Suomen raamattuvyöhykkeellä, johon kuuluvat Pietarsaaren seutu ja Kokkola. Ajankohtaisessa projektissa tutkin yhdessä teologian tohtori Jakob Dahlbackan kanssa lestadiolaisten asennetta koulutukseen ja työntekoon otsikolla *"Education hesitancy" in the Ostrobothnian Bible Belt: The case of the Rauhan Sana -line of the Laestadian movement.*

Hyväntekeväisyyteen katsotaan kuuluvan kaksi eri tekijää, asenteet ja rakenteet. Molempia on tutkittu Suomessa, erityisesti 1990-luvun lamavuosista alkaen. Hyväntekeväisyyteen liittyviä asenteita on tutkittu altruismitutkimuksen osana. (Pessi & Saari 2008; Saari & Saukko 2011, 188.) Myös hyväntekeväisyysteosta, varsinkin suomalaisten vapaaehtoistoiminnasta ja rahanlahjoittamisesta, on olemassa aiempaa tutkimusta (ks. esim. Malkavaara 2000; Pessi & Saari 2011.) Mielenkiinto on kohdistunut myös hyväntekeväisyyteen liittyviin uskonnollisiin tekijöihin. Tutkimuksissa on osoitettu, että maailman kaikista pääuskonnoista löytyy hyväntekeväisyyden ihanteita (Pessi & Saari 2008, 180).

Käsittämäni hyväntekeväisyys kytkeytyy kristillisen maailmankuvan mukaiseen lähimmäisenrakkauteen: lähimmäisen auttaminen on nähty välttämättömyytenä. Suomalaisten auttamisasenteita on tutkittu altruismin eli pyyteettömän auttamisen ja egoismin vastakkainasettelusta käsin. On yritetty määritellä, millaiseen arvopohjaan auttaminen perustuu (Malkavaara 2000; Pessi & Saari 2011). Hyväntekeväisyyttä voidaan harrastaa eri tavoilla. Eurooppalaisissa tutkimuksissa filantropian on määritelty olevan hyväntekeväisyyteen liittyvää antamista tai lahjoittamista (*charitable giving*)⁵. Filantropian tutkijoiden René Bekkersin ja Pamala Wiepkingin (2011, 925) mukaan, tämä käsite tarkoittaa, että hyväntekijä lahjoittaa rahaa järjestölle, joka edistää hänen omaan perheeseensä kuulumattomien ihmisten hyvinvointia. Tässä artikkelissa lähestyn sekä altruismia että filantropiaa lähimmäisenrakkauden ja toisista huolehtimisen teemojen kautta. Käsittelen altruismia hyväntekeväisyyden arvopohjana. Filantropiaa tarkastelen puolestaan osana vastuullista liiketoimintaa.

Seuraavaksi tarkastelen hyväntekeväisyyden asenteita ja tekoja. Aluksi kuvaan hyväntekeväisyyden arvopohjaa, altruismia, ja kuinka se yleiskristillisen maailmankuvan ja LFF-lestadiolaisen käsityksen mukaan voidaan ymmärtää. Tämän jälkeen kuvailen hyväntekeväisyyden eri muotoja. Lopuksi tarkastelen vastuullisen liiketoiminnan ja arvojen välistä suhdetta.

Hyväntekeväisyyden arvopohja – altruismi

⁵ Altruismi- ja filantropia-käsitteiden keskeiset erot näyttävät epäselviltä. Hollantilaisen filantropiaa koskevan empiirisen tutkimuksen mukaan altruismin määritellään olevan yksi kahdeksasta motiivista, jolla filantropia perustellaan. Muut motiivit ovat tietoisuus avunannon tarpeesta, avun anominen, hinta ja hyöty, maine, psykologiset hyödyt, arvot sekä tehokkuus. (Bekkers & Wiepking 2011, 928.)

Eri alojen tutkijat ovat esittäneet jo kauan kysymyksiä siitä, miksi toisten auttaminen on joillekin ihmisille luontaista. Altruismi⁶ on määritelty eri yhteyksissä eri tavoin – sillä voidaan tarkoittaa esimerkiksi hyväntahtoisuutta, armeliaisuutta, myötätuntoa ja lähimmäisenrakkautta. Nykyinen määritelmä on peräisin ranskalaiselta filosofilta Auguste Comtelta (1798–1857), jonka mukaan altruismi tarkoittaa epäitsekkästä halua auttaa toisia.

Altruistisia ihanteita on löydettävissä eri uskonnoista ja kulttuureista, kuten hellenistisestä ja juutalaisesta kulttuurista. Antiikissa oman edun nähtiin kytkeytyvän osaksi yhteisön etua, kun taas juutalaisessa kulttuurissa altruismi on nähty vieraanvaraisuutena. (Kuusmäki 2000, 17–18, 33, 39, 41; Flescher & Worthern 2007, 201–205.)

Pyyteetön auttaminen on tärkeä osa kristillistä ajatus- ja arvomaailmaa. Teologiassa on tarkasteltu altruismin ja sen vastakohtan, egoismin, välistä jännitystä ihmisten toiminnassa. Kysymys altruismin ja egoismin suhteesta pohjautuu Martti Lutherin ajattelussa ihmiskuvaan. Onko ihminen hyvä itsessään ja näin ollen taipuvainen korkeimpaan hyvään? Vai tavoitteleeko ihminen päinvastoin aina omaa etuansa, kuten Luther ajatteli? (Raunio 2000, 52–53.) LFF-lestadiolaisuudessa yhdytään *Sions Missionstidning* -lehden (SMT) mukaan Lutherin näkemykseen siitä, että ihminen on taipuvainen tavoittelemaan omaa etuaan (ks. esim. SMT 3/2007, 8–10). LFF-lestadiolaisessa ajattelumaailmassa tämä merkitsee sitä, että kristitty ihminen käy jatkuvaa taistelua omaa etuaan tavoittelevan egoismin ja lähimmäiselle lahjoittavan rakkauden, altruismin, välillä. Sekä hyvät teot että lähimmäisenrakkauden osoittaminen pohjautuvat näkemykseen Jumalasta kaikkien lahjojen antajana. Egoismi on ensinnäkin pois kääntymistä tästä perusajatuksesta, ja toiseksi on kyse siitä, että rakastetaan luotua enemmän kuin luojaa. Lutherin mukaan egoismi on ennen kaikkea teologinen ongelma, koska hyvää tekemällä ihminen yrittää tulla jumalaksi. (Raunio 2000, 52–59.) Hän ””ryöstää” jumaluuden omaksi ominaisuudekseen” (Raunio 2000, 55). Todellinen altruismi saa ravintonsa ulkopuolisen pyyteettömästi lahjoittamasta rakkaudesta, joka tulee Jumalalta itseltään (Raunio 2000, 85).

Altruistit voidaan suomalaisen tutkimuksen mukaan jakaa kolmeen eri tyyppiin. Myönteiselle auttajalle eli niin sanotulle iloiselle auttajalle toisten ihmisten auttaminen on vahva osa omaa

⁶ Sana ”altruismi” tulee latinan *alter*-sanasta, joka tarkoittaa ”toista”.

identiteettiä. Varauksellinen auttaja taas ei koe avunantamista velvollisuudekseen eikä se ole hänelle luonteenomaista, vaikka hän toisinaan tarjoaa apuaan. Itsenäinen, auttamismyönteintyyppi suhtautuu auttamiseen myönteisesti, mutta hän ei välitä sosiaalisista odotuksista, eikä kiltteys vaadi häntä auttamaan muita ihmisiä. (Pessi & Oravasaari 2011, 78.) Kaikki kolme altruistityyppiä harjoittavat tavalla tai toisella hyväntekeväisyyttä omista perusteistaan käsin. Seuraavaksi kuvailen hyväntekeväisyyden erilaisia instituutioita ja muotoja.

Hyväntekeväisyys teoissa

Kansainvälisessä tutkimuksessa on eritelty kolme eri hyväntekeväisyysmuotoa. Hyvää voi tehdä lahjoittamalla rahaa, antamalla aikaansa vapaaehtoistyöhön tai auttamalla tuntematonta avuntarvitsijaa (kehitysapu). (Kotkavuori 2010.) Vuonna 2010 tehdyssä tutkimuksessa todettiin, että suomalaiset osallistuvat yleisemmin vapaaehtoistyöhön ja auttavat tuntematonta avuntarvitsijaa, kuin lahjoittavat rahaa hyväntekeväisyyteen. Samalla todettiin uskonnon vaikuttavan yksittäisten ihmisten hyväntekeväisyystoimintaan: evankelis-luterilaisen kirkon jäsenet lahjoittivat enemmän rahankeräyksiin kuin kirkkoon kuulumattomat. (Palmu 2011, 105–106.) Tunnetuin rahankeräys Suomen evankelis-luterilaisen kirkon sisällä on 1950-luvulla alkanut vuosittainen Yhteisvastuukeräys (Malkavaara 2000, 127–227). Tutkimukset osoittavat, että kristinuskoon sitoutuneet suomalaiset osallistuvat vapaaehtoistyöhön enemmän kuin kristinuskoon sitoutumattomat (Pessi & Saari 2008, 195; Grönlund 2012, 61).

Edellä mainittu hyväntekeväisyys on yksilöllisellä tasolla, jossa on kysymys ihmisten altruistisesta asenteesta ja toiminnasta. Hyväntekeväisyyttä tehdään myös institutionaalisella tasolla. Suomessa julkisen sektorin toimintaa täydentävät useat hyväntekeväisyyttä harjoittavat tahot, kuten kirkko ja erilaiset järjestöt, joille yksityiset lahjoittavat varojaan.⁷ Vastuun ihmisten hyvinvoinnista nähdään kuitenkin yleisellä tasolla kuuluvan julkiselle sektorille, varsinkin 1800- ja 1900-lukujen vaihteesta alkaen, jolloin kirkon virallinen hyvinvointivastuu siirrettiin kunnille. Erityisesti vuonna 1972 säädetyssä kansanterveyslaissa Suomen valtio otti vastuun hyvinvoinnin peruspilarista, kansanterveydestä. Samalla Suomen evankelis-luterilaisen kirkon rooli hyväntekijänä väheni, vaikka kirkko jatkoi diakoniatyötä. Suomessa kirkon rooli

⁷ Järjestöt voidaan jakaa kolmeen eri pääryhmään. Ensiksi ovat uskonnollisen alan järjestöt. Toiseksi ovat sosiaali- ja terveysjärjestöt ja kolmanneksi kulttuurin ja liikunnan alaan kuuluvat.

hyvinvointivaltiossa kasvoi taas 1990-luvun lamavuosina.⁸ Tällöin totuttiin kirkon diakoniatyöhön, jota pidetään kristillisen lähimmäisenrakkauden osoituksena. Tämän avustustyön nähdään olevan kirkon opin mukainen velvoite. (Salminen 2016, 146–148; Grönlund & Pessi 2017, 116, 117, 122–124, 129.)

Hyväntekeväisyys- ja filantropia-käsitteistä on olemassa monia tulkintoja. Esimerkiksi Suomen ortodoksisen kirkon kansainvälistä ja kotimaista hyväntekeväisyyttä toteutetaan Filantropianimisen yhdistyksen kautta (Filantropia ry 2018). Filantropia-käsite on tarkoittanut jo 1800-luvun Ruotsissa sitä, että rikkaat ovat antaneet rahaa köyhille (Silfverstolpe 2013, 10). Sanakirjamääritelmien mukaan filantrooppi on ihmisystävällinen henkilö, joka omaa etuaan tavoittelematta haluaa kohentaa toisten ihmisten elinolosuhteita (*Kielitoimiston sanakirja* 2018; *Svenska Akademin ordlista* 2015). Ennen länsimaisten hyvinvointivaltioiden muodostumista filantroopit rahoittivat erilaisia sosiaalisia, kulttuurisia ja uskonnollisia instituutioita esimerkiksi säätiöiden kautta (*Executive Summary* 2017, 21–22). 2000-luvulla yritykset ovat kiinnostuneet filantropiasta enemmässä määrin. Näin on todettu esimerkiksi Ruotsissa Filantrooppisessa foorumissa, joka on osa Yrittäjyysfoorumia (Filantropiskt forum 2017; ks. myös Larsson 2012, 717–719). Filantrooppisen toiminnan kasvu kahden viime vuosikymmenen aikana liittyy samoihin aikoihin esille nousseeseen aatteeseen vastuullisesta liiketoiminnasta (Silfverstolpe 2013, 11–12).

LFF-lestadiolaisuudessa on SMT-lehden mukaan pikemminkin keskitetty pelastusteologisiin kysymyksiin, kuin luomaan selviä käytännöllisiä ohjeita hyväntekeväisyyteen. Esimerkiksi Jumalan valtakunnan etsiminen nähdään yhtenä tärkeimpänä tavoitteena ja hyvän sanoman levittäminen korostuu lähimmäistä autettaessa (Snellman 2011, 77). Lisäksi LFF:n toiminnassa alleviivataan rahalahjoitusten merkitystä evankelioinnille ja sitä, että kristityn tulisi tukea globaalia oikeudenmukaisuutta ja hyvinvoinnin tasaista jakautumista. Lahjoittaminen nälkäänäkeville ja muille hädänalaisille nähdään takaisin antamisena: Jumalalle annetaan mitä Jumalalle kuuluu. (SMT 4/2010, 13; SMT 2/1975, 29–30.)

⁸ Keskustelu yhteiskunnan hyvinvointivastuusta jatkuu. Kun Hyvä Joulumieli -keräys järjestettiin 20. kertaa vuonna 2016, keräyksen perustaja Arto Nybergin kommentoi että ”[t]ällaisia keräyksiä ei pitäisi tällaisessa valtiossa tarvita järjestää” (Yle-uutiset 2016).

Vastuullinen liiketoiminta ja arvot

Suomalaisen yhteiskunnan muuttuminen kilpailuyhteiskunnan suuntaan on vaikuttanut siihen, miten eri tahot harjoittavat hyväntekeväisyyttä. Suomalaiset yritykset osallistuvat hyväntekeväisyyteen esimerkiksi lahjoittamalla rahaa, tavaroita ja palveluita. Yritysten hyväntekeväisyydestä on käyty keskustelua, jossa asiasta on esitetty eriäviä mielipiteitä. Joidenkin mielestä yritysten työllistävä vaikutus ja verojen maksaminen täyttävät hyväntekeväisyydelle asetetut vaatimukset, mutta osa vaatii yrityksiltä laajempaa yhteiskunnallista vastuuta. (Särkelä 2011, 280; Kuvaja 2010, 107, 130.)

Yritysten vastuuseen liittyvät kysymykset nostettiin esille viime vuosisadan lopulla Yhdistyneiden kansakuntien Brundtland-komission raportissa. Sen ja myöhemmin jatkuneen keskustelun mukaan yritysvastuuseen (*corporate responsibility*) kuuluu taloudellinen, sosiaalinen ja ekologinen kehitys. (Löhman & Steinholtz 2003, 21; Ketola 2005, 9–14; Ottosson & Parment 2016, 12–13; ks. myös Suomen YK-Liitto.) Vuosien kuluessa vastuullisen liiketoiminnan sisältöä on pohdittu ja määritelty eri tieteenalojen näkökulmasta (ks. esim. Kallio & Nurmi 2006). Arvojen⁹ merkityksestä vastuullisen liiketoiminnan muodostamisessa puhuttiin esimerkiksi syksyllä 2017 Suomessa järjestetyssä Nordic Business Forumissa, jossa käsiteltiin menestyneiden yritysten toiminnan arvopohjan merkitystä (Tolonen-Kytölä 2017).

Arvoja ja motiiveja on myös pohdittu määriteltäessä perheyriyten vastuullisuuteen liittyviä näkökulmia. Perheyriyten liitossa painotetaan, että perheyriyksessä omistajaperheen arvot rakentavat myös yrityksen arvoja¹⁰. Vastuullisen liiketoiminnan ei tulisi olla maineen kiillottamista, vaan kyse on siitä, että toimitaan perheen arvojen ja luotujen perinteiden mukaisesti. (Elo-Pärssinen 2007, 151; ks. myös Perheyriyys 2/2016, 18–21.) Taloustieteilijä Tuija Tolonen-Kytölä (2014, 155) on todennut, että perheyriyten perusarvoihin kuuluu muun muassa altruismi, joka perustuu lähimmäisen kunnioittamiseen ja auttamiseen, oikeudenmukaisuuteen ja tasa-arvoon. Perheyriyten käsitykset vastuullisesta liiketoiminnasta eroavat muiden yritysten käsityksistä siten, että perheyriyten vastuulliseen liiketoimintaan ei kuulu ainoastaan lakien noudattaminen ja verojen maksaminen vaan myös ihmisten

⁹ Arvot voidaan yksinkertaisesti määritellä piirteiksi, jotka tekevät elämästä ja yhteiskunnasta hyviä (Suhonen 2007, 26). Arvot muodostavat ydinkäsityksiä siitä, mikä on oikein, hyvää ja tavoiteltavaa.

¹⁰ Yli satavuotiaiden suomalaisten perheyriyten arvot ovat tutkimuksen mukaan rehellisyys, luotettavuus, lainsäädännön noudattaminen, korkea laatu ja kova työnteko (Elo-Pärssinen 2007, 63).

arvostaminen ja erityisesti sidosryhmistä¹¹ huolehtiminen (Elo-Pärssinen 2007, 160–161). Näin esimerkiksi henkilöstö, asiakkaat ja ympäröivä yhteiskunta nähdään vastuullisen liiketoiminnan kohteina (Elo-Pärssinen 2007, 154–155).

Taloustieteilijä Krista Elo-Pärssinen on tutkinut suurten perheyritysten omistajien arvojen ja yhteiskuntavastuun välisiä suhteita. Perheyritysten vastuullisen liiketoiminnan kannalta hän suosittelee kahden päämäärän yhdistämistä, jotka ovat kilpailukyvyn edistäminen ja yhteiskunnan sosiaalisten ongelmien ratkaiseminen (Elo-Pärssinen 2007, 163–164). Yritysten hyväntekeväisyyden luonnehditaan kuitenkin kuuluvan yritysten vapaaehtoisiin vastuisiin, vaikka se toisaalta voisi edistää vastuullisen toimijan kuvan luomista. Perheyritysten vastuullista toimintaa voidaan täydentää perheenjäsenten harjoittamalla hyväntekeväisyydellä. (Elo-Pärssinen 2007, 44, 163; Elo-Pärssinen 2016, 6.)

Suomalaisten yritysten vastuullisen liiketoiminnan sosiaalinen ulottuvuus eroaa angloamerikkalaisten, yhdysvaltalaisten ja katolisen maailman yritysten yhteiskuntavastuusta. Suomessa suhteellisen korkea verotus mahdollistaa valtion ja kuntien hyvinvointipalvelujen tuottamisen. (Laurila 2008, 15; Lähdesmäki 2012, 30.) Yleisesti ottaen suomalaisessa yhteiskunnassa kuitenkin odotetaan, että yritykset osallistuvat yhä enemmän hyväntekeväisyyteen. Esimerkiksi vuonna 2009 tehdyn kyselyn¹² mukaan hyväntekeväisyyden harjoittamisen hahmotetaan kuuluvan yritysten velvollisuuksiin (Grönlund & Pessi- 2017, 123).

Tutkimusmenetelmän, aineiston ja Yhtiön esittely

Autoetnografinen menetelmä

Hyödynnän tutkimuksessani autoetnografisen lähestymistavan elementtejä ja yhdistän niitä haastattelu- ja tekstiaineiston analyysiin. Autoetnografiassa ei ole tarkoituksena kartoittaa ihmiselämää yleisellä tasolla vaan huomio kiinnittyy ihmiselämän eri sävyihin ja moninaisuuteen. Autoetnografista lähestymistapaa käytetään, kun halutaan hyödyntää tutkijan

¹¹ Yritysten vastuullisuutta on tutkittu muun muassa sidosryhmäteorioiden kautta (ks. esim. Kujala & Kuvaja 2002; Lähdesmäki 2012).

¹² Kyseessä on niin kutsuttu HYVE-kysely, jossa Grönlund & Pessi (2017, 119) selvittivät suomalaisten odotuksia erilaisilta hyvinvointia tuottavilta tahoilta, kuten valtiolta ja kunnilta sekä kirkkoilta ja yrityksiltä.

omia kokemuksia kulttuuristen uskomusten, kokemusten ja käytäntöjen selvittämisessä. Tämä tarkoittaa subjektiivista lähestymistapaa, jossa tunnustetaan tutkijan henkilökohtainen suhde tutkittavaan ilmiöön. (Adams, Jones & Ellis 2015, 1, 21, 83.)

Autoetnografiaa voi tehdä monin eri tavoin. Tutkimuksessani otan vaikutteita esimerkiksi narratiiviseksi autoetnografiaksi kutusutusta suuntauksesta (ks. esim. Ellis & Adams & Bochner 2010). Tämä merkitsee, että kuljetan artikkelissani Yhtiön hyväntekeväisyystarinaa ja tarkastelen samalla, miten LFF-lestadiolaisuus siihen vaikuttaa. Hyödynnän myös jo tehtyä tutkimusta hyväntekeväisyydestä ja yritysten vastuullisesta liiketoiminnasta. Tältä kannalta tutkimukseni voi ajatella sijoittuvan poststrukturalistisen ja analyttisen autoetnografian välimaastoon (ks. esim. Kettunen 2013, 74–75).

Oma tutkimukseni poikkeaa osasta autoetnografista lähestymistapaa hyödyntävästä tutkimuksesta siinä mielessä, että en tarkastele ihmisten emotionaalisia tai arkoja (traumaattisia) kokemuksia (ks. esim. Gustafsson 2013, 8–10). Näen autoetnografisen lähestymistavan hyödylliseksi tässä tutkimuksessa. Tämä johtuu siitä, että tutkittava ilmiö on itselleni läheinen kolmella eri tasolla. Olen itse LFF-lestadiolainen ja olen toiminut ja toimin edelleen LFF:n eri työryhmissä. Toiseksi olen myös aktiivisesti osallistunut yrityselämään ja minut voitaisiin edellä mainittujen kriteerien mukaan määritellä LFF-lestadiolaisyrittäjäksi.

Kolmanneksi siteeni Yhtiöön vaativat taustoitusta. Olen ollut yksi vähemmistöomistajista vuodesta 1994 alkaen. Joulukuun 2014 ja helmikuun 2016 välisenä aikana tein Yhtiössä projektityötä, joka koski omistajakäsikirjan päivitystä. Projekti herätti mielenkiintoni Yhtiön historiaa ja ajankohtaisia toimintatapoja kohtaan. Toimin myös hyväntekeväisyyttä harjoittavassa niin sanotussa sosiaalilautakunnassa vuosina 2009–2013. Ryhmän jäsenenä tehtäviini kuului toteuttaa hyväntekeväisyyttä johtoelimen sääntöjen mukaan. Lisäksi työskentelin Yhtiön konttorivirkailijana vuosina 1981–1989. Näissä tehtävissä en ole kuitenkaan ollut vaikuttamassa Yhtiön periaatteellisiin hyväntekeväisyyslinjauksiin.

Aineisto

Tutkimuksen analyysi on toteutettu aineistolähtöisesti. Aineistooni kuuluu yksi niin sanottu vuorovaikutteinen haastattelu (ks. Adams, Jones & Ellis 2015, 86) Yhtiön kolmen perustajan kanssa. Lisäksi haastattelin kahta ulkopuolista toimitusjohtajaa ja ”sosiaalilautakunnan”

puheenjohtajaa. Haastattelin yhteensä kuutta Yhtiöön kuuluvaa henkilöä,¹³ joihin viitataan lyhenteillä H1, H2, H3 ja niin edelleen. Temaattisissa haastatteluissa käytin haastattelurunkoa. Haastatellessani omaan kulttuuriini kuuluvia henkilöitä havaitsin tiettyjä, laadullisessa tutkimuksessa laajemminkin tunnistettuja rajoitteita. Tuttuja ilmiöitä – itsestäänselvyyksiä – ei tule problematisoineeksi samassa määrissä kuin mitä ryhmän tai kulttuurin ulkopuolinen haastattelija tekisi (Alasuutari 1995, 218–219). Samaan ryhmään kuuluminen on kuitenkin myös etu haastattelijalle. Voin autoetnografiasta ammentavan tavan mukaan lähestyä haastateltavia tuttuina henkilöinä ja (uskon)ystävinä (Adams, Jones & Ellis 2015, 61). Luottamuksellinen ilmapiiri luo hyvää pohjaa haastattelulle.

Aineistooni kuuluvat myös Yhtiöstä laadittu historiankirjoitus, vuosikertomukset ja sisäinen tiedotuslehti. Historiikki julkaistiin Yhtiön täyttäessä 45 vuotta (Aspegren 1996). Vuosikertomukset on julkaistu vuodesta 1995 alkaen painetussa muodossa, sitä ennen ne toimitettiin tilipäätösten liitteinä. Lisäksi olen käyttänyt lähteinä vuodesta 1986 lähtien julkaistua Yhtiön sisäistä tiedotuslehteä ja vuonna 2009 laadittua *Omistajan käsikirjaa* (OKK 2009).

Tutkimukseni aineistoon kuuluu myös ruotsinkielinen LFF-lestadiolainen kuukausilehti *Sions Missionstidning*¹⁴ (SMT) vuosilta 1950–2017. Lehti sisältää kirjoituksia, jotka ovat luonteeltaan hengellisiä ja jotka heijastelevat suullista lestadiolaista julistusta, siinä kulttuurisessa ympäristössä, jossa Yhtiö perustettiin ja jossa se edelleen toimii. Tätä artikkelia varten olen käyttänyt kirjoituksia, jotka tavalla tai toisella käsittelevät artikkelini keskeisiä teemoja – lähimmäisenrakkautta ja hyväntekeväisyyttä.

Lyhyt kuvaus Yhtiöstä

¹³ Viisi haastattelua tehtiin ruotsiksi ja yksi suomeksi.

¹⁴ SMT-lehteä on julkaistu vuodesta 1914 lähtien, 1920-luvun viittä ensimmäistä vuotta lukuun ottamatta. Suurin osa kirjoituksista, noin 70 prosenttia, on luonteeltaan saarnamaisia. Lisäksi lehti sisältää muun muassa elämäkertoja, erityisesti nekrologeja, seurapuheiden ja kirjojen selosteita ja runoja. Lehden kirjoittajat olivat pitkään enimmäkseen Rauhan Sana -liikkeen saarnaajia ja pappeja. Vuosien kuluessa kirjoittajakunta laajeni. Kuka tahansa liikkeeseen kuuluva nainen tai mies, nuori tai vanha saattoi kirjoittaa lehteen. Lehdellä oli ensimmäisinä julkaisu vuosina noin 400–500 tilaajaa ja vuonna 2017 tilaajamäärä oli kasvanut noin 2 500 lukijaan. (Snellman 2016, 13–15; Hagnäs, kirjallinen viesti 19.10.2017.)

Tutkittava Yhtiö on elintarvikealalla toimiva LFF-lestadiolaisuustustainen yritys¹⁵, jonka kaksi veljestä perusti vuonna 1951. Parin vuoden sisällä yrityksen perustamisesta kaksi muuta veljestä lähti mukaan omistajiksi. Myöhemmin myös perheen nuorimmasta veljestä tuli yksi omistajista. Yhtiömuoto vaihdettiin vuonna 1956 osakeyhtiöksi. 1980-luvun loppupuolella viiden veljen lapset liittyivät omistajajoukkoon. (Aspegren 1996, 25, 29.) Vuonna 2017 Yhtiöllä oli runsaat 350 omistajaa, jotka kaikki kuuluivat viiden perustajaperheen piiriin (Östman, kirjallinen viesti 17.10.2017). Yhtiö on siis edelleen perheyritys. Yhtiö on kasvanut konserniksi, jolla oli vuoden 2016 lopulla 1 342 työntekijää. Omistajista runsaat 12 prosenttia työskentelee Yhtiössä, mikä tarkoittaa, että runsaat kolme prosenttia kaikista työntekijöistä kuuluu perustajasukuun. Vuonna 2016 konsernin liikevaihto oli 296 miljoonaa euroa. (Holmberg, suullinen tiedonanto 25.1.2017; Vuosikertomus 2016.)

Usean vuosikymmenen ajan perustajat toimivat itse Yhtiön johdossa. Vuoteen 1997 asti kolme perustajaveljeä hoiti vuorotellen toimitusjohtajan tehtäviä. Tämän jälkeen Yhtiön operatiivinen johto on kuulunut ulkopuolisille tahoille, niin LFF-lestadiolaisille kuin ei-LFF-lestadiolaisille henkilöille. Vuonna 2017 tilapäisenä toimitusjohtajana oli LFF-lestadiolainen perheenjäsen. (Yhtiön historia 2016; Yhtiön sisäinen tiedote 29.9.2017.) Kolme perustajaveljeä toimivat vuorotellen hallituksen puheenjohtajana vuosina 1956–2006. Vuosina 2007–2013 kyseistä luottamustehtävää hoiti ulkopuolinen ei-LFF-lestadiolainen henkilö. Tämän jälkeen tehtävää on hoitanut sekä ulkopuolinen LFF-lestadiolainen henkilö että yksi LFF-lestadiolainen omistaja. Sama kehityskuvio koskee hallitusta kokonaisuudessaan. Kaikki viisi perustajaa muodostivat Yhtiön hallituksen yli kolmen vuosikymmenen ajan. 1980-luvun loppupuolella hallituksen koostumusta laajennettiin.¹⁶ Vuodesta 2006 lähtien Yhtiön hallitus on koostunut perustajaperheiden jäsenistä ja muista edustajista, jotka ovat olleet sekä LFF-lestadiolaisia että ei-LFF-lestadiolaisia. (Yhtiön historia 2016.)

Yhtiön hyväntekeväisyys vuosien kuluessa

¹⁵ Yhtiötä kuvaillaan seuraavalla tavalla Aspegrenin laatimassa ruotsinkielisessä historiikissa (1996, 75): ”[K]onsernin hengelliset juuret löytyvät Pietarsaaren seudun eheästä lestadiolaisuudesta.”

¹⁶ 1980-luvun loppupuolella, kun toinen sukupolvi liittyi omistajajoukkoon, kaksi perustajaa antoi hallituspaikkansa nuoremmille omistajille. Noin kymmenen vuotta myöhemmin hallitukseen valittiin kaksi perustajaperheen ulkopuolista henkilöä. Toinen oli LFF-lestadiolainen ja toinen ei kuulunut LFF-lestadiolaiseen liikkeeseen eikä hänellä ollut LFF-lestadiolaista taustaa.

Yhtiön harjoittamasta hyväntekeväisyydestä muodostuu oma tarinansa, joka on osa Yhtiön laajempaa narratiivia. Osa tästä kertomuksesta on julkista, mutta hyväntekeväisyyteen liittyviä tarinoita on pääsääntöisesti kerrottu vain Yhtiön omistajien keskuudessa. Yhtiön hyväntekeväisyyden tavat ja haastateltavien esittämät perusteet niille ovat kuitenkin myös itselleni henkilökohtaisesti tuttuja.

Yhtiö on perustamisestaan asti harjoittanut hyväntekeväisyyttä, vaikka käsitteet ”vastuullinen liiketoiminta” ja ”hyväntekeväisyys” eivät olleet vielä tuolloin ajankohtaisia. Perustajien mukaan heidän äitinsä osoittama esimerkki loi perustan Yhtiön harjoittamalle hyväntekeväisyydelle. Vanhemmat omistivat pienen maatilan ja monilapsinen perhe eli niukkaa elämää sodanjälkeisessä Suomessa. Äiti leipoi joka viikko leipää jota sitten jaettiin avuntarpeessa oleville kyläläisille – usein sotaleskien perheille. (Aspegren 1996, 16–18; OKK 2009, 3; H2, 5¹⁷.) Yhtiö on kehittänyt hyväntekeväisyystoimintaansa vuosien kuluessa. Seuraavassa kuvaan tarkemmin auttamiskeinoja ja -kohteita eri aikoina ja myös sitä, mihin hyväntekeväisyyttä ei ole haluttu kohdistaa.

Oma-aloitteisen hyväntekeväisyyden aikakausi

Perustajien harjoittama hyväntekeväisyys oli alusta alkaen spontaania ja suunnittelematonta. Elettiin 1950- ja 1960-lukua, jolloin haastateltavan mukaan oli ”itsestään selvää, että jaettaisiin [ruokaa] tarvitseville” (H3, 1). Tuolloin apua saivat kaikki sitä tarvitsevat. Aspegrenin (1996) mukaan perustajat suhtautuivat myös toisiinsa auttavaisesti ja lämminhenkisesti. Yhtiössä maksettiin säädettyä palkkaa ja jaettiin ruokatavaraa veljesten perheille tarpeen mukaan: suurperheen huoltaja sai Yhtiöltä enemmän ruokaa kuin veli, jolla oli vähemmän lapsia. Veljien anteliaisuutta kuvaa myös se, miten he suhtautuivat saarnaajaksi kutsutun veljensä saarnamatkoihin, joiden johdosta hän joutui olemaan usein pitkiäkin aikoja pois töistä. Saarnamatkat suuntautuivat Pohjois-Ruotsiin ja kutsun lähettänyt rukoushuone maksoi veljelle lähes mitätöntä palkkaa. Muut veljet pitivät kuitenkin saarnaajasta huolta: hänelle maksettiin samaa palkkaa kuin muillekin. (Aspegren 1996, 27–28.) Näin perustajat tukivat omalla toiminnallaan LFF-lestadiolaista saarnatoimintaa. Veljekset auttoivat myös vanhempiaan ja muita sisaruksiaan. Vanhemmat saivat esimerkiksi pitää kaikki käteiskassan rikkinäiset setelit, jotka annettiin isälle korjattavaksi. Tämän lisäksi vanhemmille ja sisaruksille vietiin jouluisin

¹⁷ H2, 5 viittaa Haastateltavaan 2, sivuun 5.

ruokaa. (H1, 2; H6, 1.) Perustajaveljekset aloittivat siis hyväntekeväisyyden oman perheensä parissa. Tämä auttamisen tapa on todettu tavalliseksi myös suomalaisessa tutkimuksessa. Ihmisten vuorovaikutuksen kannalta sukulaisten auttaminen on tärkeää, mutta usein vanhempi sukupolvi on se, joka auttaa nuorempaa. (Haavio-Mannila et al 2009, ks. eritoten 119.)

Perustajien sosiaalinen ympäristö muodostui työntekijöistä, tavarantoimittajista, asiakkaista, naapureista ja LFF-lestadiolaisista suurperheistä, ja nämä olivat niitä ryhmiä, joihin avunanto kohdistui. Haastateltavan mukaan veljekset tunsivat suurperheiden tilanteen, koska he kuuluivat samaan hengelliseen yhteisöön (H2, 2). Myös muita perheitä, joissa oli esimerkiksi sairautta tai päihdeongelmia, haluttiin auttaa jakamalla heille ruokaa (H1, 2). Varsinkin jouluna veljekset jakoivat ruoka-apua heille, joiden tiedettiin olevan avun tarpeessa (H3, 1). Ruoka-avun jakaminen jouluna oli tapana vielä 1980-luvun lopulla. Toista sukupolvea edustava omistaja muistaa, kuinka hän juuri 18 vuotta täytettyään jakoi kahden päivän ajan ruokaa LFF-lestadiolaisille suurperheille (H6, 1). Yksinäisiä alkoholistejakin autettiin, kun he toistuvasti kävivät pyytämässä ruokaa (H1, 3). Nuorempi omistajasukupolvi muistaa Yhtiön ensimmäisenä johtajana toimineen omistajaveljen osoittaneen myötätuntoa yhteiskunnan sairaita ja hylättyjä kohtaan (H6, 1, 3). Ensimmäisinä vuosikymmeninä Yhtiön hyväntekeväisyys painottui siis ruoka-apuun, mutta joissain tapauksissa kyse oli rahallisesta avusta. Vaikka perustajat jakoivat Yhtiön ruokatavaroita, he eivät tehneet sitä Yhtiön edustajina vaan yksityishenkilöinä. Yhtiön perustajat näyttävät toimineen samoin kuin muutkin suomalaiset hyväntekijät, sillä tutkimusten (Pessi & Oravasaari 2011, 85) mukaan suurin osa suomalaista on valmis auttamaan lähipiiriään ja myös siihen kuulumattomia ihmisiä.

Hyväntekeväisyys kasvavassa Yhtiössä

Keskityn tutkimuksessani siihen, miten Yhtiö on auttanut hädässä olevia, mutta myös Yhtiön sidosryhmien¹⁸ – erityisesti henkilökunnan ja alkutuottajien – auttamiseen on syytä kiinnittää huomiota. Taloustieteilijä Merja Lähdesmäki (2012, 60) on korostanut sidosryhmien merkitystä, koska vuorovaikutus sidosryhmien kanssa muodostaa yhteisvastuun. Yhtiön toimintatapoihin kuului alusta alkaen henkilökunnasta huolehtiminen. Tässä on havaittavissa samankaltaisuutta *corporate governance* -periaatteen kanssa, vaikka kyseinen käsite tai toimintamalli ei ollut vielä käytössä Yhtiön perustamisajankohtana. 1990-luvulla laajentuvassa

¹⁸ Yhtiön sidosryhmiin kuuluvat henkilöstö, tavarantoimittajat, kilpailijat ja vähittäiskauppa. Myös Yhtiön tuotteiden lopulliset käyttäjät – eli asiakkaat, media ja ympäristö kuuluvat näihin ryhmiin.

Yhtiössä korostettiin korkean yritysetiikan ja hyvän työympäristön välistä suhdetta (Aspegren 1996, 73). Tällöin keskityttiin esimerkiksi henkilökunnan kouluttamiseen ja viihtymiseen (Vuosikertomus 1996; Sisäinen tiedotuslehti 1/2016, juhkaliite, 9).

Yhtiön hyväntekeväisyysnarratiiviin kuuluu myös erään talousyksikön toimitusjohtajan toiminnan kuvaus. Kyseinen toimitusjohtaja työllisti näinä vuosina useita yhteiskunnan heikko-osaisia. Käytäntö muistuttaa sosiaalista yritystoimintaa, vaikka kyse ei ollut varsinaisesta sosiaalisesta yritystoiminnasta, jossa vähintään 30 prosenttia työntekijöistä on osatyökykyisiä tai pitkäaikaistyöttömiä (ks. esim. Hanikka et al 2007, 8–9). Sosiaaliviranomaiset olivat tietoisia toimitusjohtajan tavasta työllistää vaikeassa elämäntilanteessa olevia ihmisiä. Haastateltava kertoo tarinan eräästä alaikäisestä pojasta, joka huoletti viranomaisia, sillä he pelkäsivät hänen alkoholisoituvan muutaman vuoden sisällä täysin, mikäli hän jäisi työttömäksi. Toimitusjohtaja pyysi lähettämään pojan luokseen. Kun tämä saapui tapaamiseen, toimitusjohtaja komensi: ”Lähde kotiin, peseydy ja pese vaatteet ja leikkaa tukka.” Seuraavana päivänä poika palasi toimitusjohtajan luo puhtaana ja siististi pukeutuneena. Hänestä kasvoi aikuinen mies, joka teki pitkän työuran Yhtiöllä. (H4, 2.) Toinen esimerkkitarina osoittaa, että myös koulumaailmassa oltiin tietoisia toimitusjohtajan toimintatavasta. Yläasteen rehtori halusi lähettää erään pojan töihin, muita vaihtoehtoja oli vähänpuoleisesti, kuten hän toimitusjohtajalle kertoi. Sosiaaliviranomaisten olisi pakko puuttua asiaan ja sijoittaa poika koulukotiin, ellei hänelle löytyisi töitä. Toimitusjohtaja otti nuoren pojan Yhtiöön, ”jotta hänestä tulisi mies”. (H4, 2.) Esimerkeissä mainituille pojille kävi sittemmin hyvin elämässä, kun taas joskus toimitusjohtaja irtisanoi työntekijän, joka ei esimerkiksi päihteiden vuoksi pystynyt muuttamaan elämänsä suuntaa (H4, 3).

Henkilökunnan lisäksi Yhtiö pyrki huolehtimaan myös alkutuottajistaan, esimerkiksi huomioimalla maatilallisten taloudellisen ahdingon. Karjantuottajille maksettuja hintoja ei aina alennettu, vaikka kilpaileva yritys olisikin ilmoittanut alentavansa maksuja. Päätöksentekoon vaikutti pidemmän ajan suunnitelma: haluttiin pitää huolta ”niistä, joilla muuten on vaikeuksia ja jotka kamppailevat kannattavuuden saavuttamisessa”. (H4, 5.)

1990-luvulla Yhtiön harjoittama hyväntekeväisyys muuttui määrätietoisemmaksi. Omistajakunta oli laajentunut toiseen sukupolveen. Vuosikymmenen lopulla kukaan perustajista ei enää hoitanut toimitusjohtajan tehtäviä, vaan niitä hoiti sukulainen, LFF-lestadiolainen henkilö. Ruoka-apua jaettiin edelleen erilaisiin auttamisprojekteihin

paikallisyhdistysten ja vapaakirkkojen kautta, jopa Inkeriin LFF:n lähetystyön välityksellä (H1, 3; H2, 3). Näinä vuosina myös talousarvioon budjetoitiin hyväntekeväisyyteen tarkoitettu summa. Yhtiö teki linjauksia siitä, mihin apua haluttiin kohdistaa: periaatteena oli auttaa sairaita ja kärsiviä, ei terveitä. Autettavien ryhmään kuului sairaita lapsia ja heidän perheitään. Myös lasten kuntouttamista ja erilaisia kehitysvammaisten yhdistyksiä tuettiin. Avustuksista osattomiksi jäivät sellaiset yhdistykset, jotka pyysivät tukea esimerkiksi vapaa-ajan matkoihinsa. Urheiluseuroja ei myöskään tuettu. (H1, 3; H2, 3; H3, 7; H4, 3.)

Yhtiön harjoittama hyväntekeväisyys oli monimuotoista ja sitä kohdistettiin erilaisiin projekteihin. Jossain vaiheessa päätettiin lahjoittaa rahaa hyväntekeväisyysjärjestöille sen sijaan, että rahat olisi käytetty joululahjojen hankkimiseen asiakkaille, kuten aiemmin oli tapana (H2, 3). Yhtiö tuki myös rahallisesti esimerkiksi palvelukeskuksen rakentamista lähiympäristöön ja sponsoroi keskuksen varustamista. LFF:n Inkerin lähetystyön kautta Yhtiö osallistui ruoka-apuun ja lahjoitti varoja inkeriläisen kaupungin kirkkopihan kunnostamista varten. (H4, 3–4.)

Kohti institutionaalista hyväntekeväisyyttä

2000-luvun alkupuolella kaksi Yhtiön perustajaa kuoli, ja omistajajoukkoon liitettiin kolmas sukupolvi, minkä johdosta omistajien lukumäärä nousi yli kolmeen sataan. Yhtiön arvot nousivat keskustelunaiheeksi, ja toimet niiden määrittämiseksi aloitettiin (Sundqvist 2010, 76–78). Yhtiön vastuullisuus sidosryhmiä kohtaan määriteltiin perustajien periaatteiden mukaan (Packalén 2005, 48). Samoihin aikoihin havaittiin, että on tarvetta arvioida Yhtiön harjoittamaa hyväntekeväisyyttä uudelleen. Uusi omistajajoukko esimerkiksi näki hankalana jakaa ruoka-apua perustajien alkuperäisen mallin pohjalta. *Corporate governance* -periaatteen mukaan läpinäkyvyys koskee myös hyväntekeväisyystoimintaa. Uuden toimintatavan mukaisesti apua ei enää annettaisi jakamalla ruokaa tavaratoimituksena. Ruokatavaraa lahjoitettaisiin ainoastaan erillispäätöksen perusteella, ja pääsääntöisesti apua jaettaisiin uuden rahaston kautta. Hallitus ehdottaisi yhtiökokoukselle joka vuosi tiettyä summaa, joka siirrettäisiin voittovaroista rahastoon.¹⁹ Osakkeenomistajien neuvostoon kuuluva ”sosiaalilautakunta” vastaisi varojen jakamisesta ohjeiden mukaan. Lautakunnan tuli myös laatia hallitukselle varojen käytöstä vuosittainen raportti, johon ei sisällytetty avunsaajien nimiä. (OKK 2009, 12; H5, 1–2.)

¹⁹ Rahaston varallisuus oli vuoden 2011 vuosikertomuksen mukaan 120 000 € (Vuosikertomus 2011).

Rahaston varojen käyttöä koskevien ohjeiden pääsääntönä oli, että niitä ei käytettäisi osakkeenomistajien hyväksi. Varat oli tarkoitettu ulkopuolisille, yksittäisille ihmisille ja perheille, jotka olivat joutuneet taloudelliseen ahdinkoon syystä tai toisesta. Mahdollisia syitä ajateltiin olevan muun muassa työttömyys tai lomauttaminen, vararikko, sairaus ja sen hoitoon liittyvät mahdolliset kustannukset, kuolemantapaus tai avioero. Kenellä tahansa Yhtiön menettelystä tietoisella henkilöllä – alkuvuosina käytännössä siis osakkeenomistajilla – oli mahdollisuus anoa apua jonkun toisen puolesta. ”Sosiaalilautakunnan” jäsenet tekivät tiedusteluja ja tutkivat kaikki pyynnöt, minkä jälkeen päätettiin tuen muodosta ja suuruudesta. (”Sosiaalilautakunnan” säännöt 2010.) Avustuksia ei kohdistettu mihinkään tiettyyn ihmisryhmään, kuten ainoastaan LFF-lestadiolaisperheisiin. Avunsaajat olivat kuitenkin usein LFF-lestadiolaisperheitä, koska Yhtiössä oltiin tietoisia heidän avuntarpeestaan. Myöhemmin vuosina ei-LFF-lestadiolaisia henkilöitä tuettiin yhä useammin. Sana levisi, ja LFF-lestadiolaiseen liikkeeseen kuulumattomat ihmiset ottivat yhä useammin yhteyttä ”sosiaalilautakuntaan”, vaikka Yhtiö piti matalaa profiilia avustustoiminnastaan. (H5, 4; H6, 1–2.)

Jaettu apu vaihteli tilannekohtaisesti: joskus siirrettiin rahaa suoraan avuntarvitsijan tilille, joskus jaettiin kauppaketjujen lahjakortteja. Joissain tilanteissa maksettiin erääntyneitä laskuja ja tarpeen mukaan annettiin myös taloudellista neuvontaa. Tämä uusi menettely ei kuitenkaan syrjäyttänyt kokonaan ruoka-avustusten jakamista. Sen sijaan kakkoslaatuisten ruokatarvikkeiden myynti järjestettiin uudelleen. Uusi tehtaanmyymälä palveli niin Yhtiön osakkeenomistajia ja työntekijöitä kuin tuottajia, ja sen kautta hallinnoitiin myös ruoka-apua. Tehtaanmyymälänhoitajana toimiva ”sosiaalilautakunnan” puheenjohtaja keräsi sopivia tuotteita avunsaajille luovutettavaksi. Ruoka-apua jaettiin myös LFF:n diakoniaryhmien järjestämän avun, erityisesti jouluavun, kautta. (H6, 2; H1, 4; H2, 4; LFF:n jouluavusta ks. Björkskog 2012, 50–53.)

Järjestelmä on hioutunut vuosien kuluessa. Yhtiökokous määrää sekä ”sosiaalilautakunnan” suuntaamasta avusta että rahaston varojen muusta käytöstä. Esimerkiksi vuonna 2016 yhtiökokous määräsi runsaan kolmasosan rahaston varoista²⁰ käytettäväksi perheiden ja yksityisten tueksi, vajaan kolmasosan käytettäväksi LFF-yhdistyksen eri tarpeisiin ja loput

²⁰ Yhteensä 150 000€ (H6).

määrättiin käytettäväksi päihdetyön, sairaiden lasten ja vainottujen kristittyjen hyväksi tehtävän työn edistämiseen. Tämän lisäksi osa rahoista varattiin perheneuvoston ohjaamaan katastrofitukeen, joka oli tarkoitettu maailmanlaajuisesti minkä tahansa katastrofialueen auttamista varten. (H6, 2.)

Tiivistäen voidaan todeta, että Yhtiön hyväntekeväisyyttä koskevat periaatteet ovat säilyneet vuosien saatossa samanlaisina. Hyväntekeväisyystoiminta voidaan Merja Lähdesmäen (2012, 29) tutkimusta mukaillen määritellä filantropiaksi, koska toiminta on vapaaehtoista, yritys ei hyödy siitä taloudellisesti eikä harjoitetulla hyväntekeväisyydellä ole vaikutuksia siihen, mitä yrityksen toiminnalta odotetaan. Hyväntekeväisyyden muodot ovat kuitenkin muuttuneet vuosien varrella. Yhtiön perustajien aloittama välitön auttaminen on muuttunut institutionaaliseksi toiminnaksi. Yhden haastateltavan mukaan ”sosiaalilautakunnan” toiminta on eräänlainen sosiaalitoimiston korvike. Toisaalta rahan lahjoittaminen esimerkiksi erilaisille järjestöille – minkä Yhtiö saattoi merkitä verovähennyksiin – voitiin samaistaa lisäverojen maksamiseen, sillä yritykset maksavat veroja ja erilaisia lakisääteisiä maksuja hyvinvointivaltion ylläpitoa varten. (H5, 3–4.) Yhtiön harjoittama hyväntekeväisyys osoittaa, että hyvinvointiyhteiskunnalla ei ole tarpeeksi varoja huolehtia hädänalaisista ihmisistä. Kehitys näyttää menevän amerikkalaisen mallin mukaan, jossa yritykset rahoittavat hyvinvointivaltion palveluita (Elo-Pärssinen 2007, 37).

Uskonnollisuus – hyväntekeväisyyden selitys

Edellä kuvattiin, miten Yhtiön perustajat alustivat ja avasivat tien yrityksen harjoittamaan hyväntekeväisyystoimintaan. Ajatus- ja arvomaailma pohjautuvat lapsuusvuosiin, jolloin perustajat oppivat työntekoa, yhteistyötä, säästäväisyyttä ja toisista huolehtimista. LFF-lestadiolaiskristillisestä perhepiiristä löytyy vanhaluterilainen kutsumusajatus, joka ilmentää yhteyttä uskon ja arkielämän välillä. Tämän mukaan uskovaisen maallinen ja hengellinen työ sulautuvat yhteen. (Taipale 1957, 10.) Lapsuuskodissa vanhempia, työtä ja Jumalaa kunnioitettiin (Aspegren 1996, 6, 9, 68). Kotikasvatuksen lähtökohtana oli vankka luottamus Jumalan siunaukseen, joka nähdään Jumalalta saatuna lahjana. Tämä ajatus onkin ollut vahvasti läsnä Yhtiön toiminnassa heti sen perustamisajankohdasta lähtien (Aspegren 1996, 7, 80). Seuraavassa selvitän tarkemmin, mitä tämä näkemys Jumalan siunauksesta merkitsee yrityksen harjoittaman hyväntekeväisyyden kannalta.

Jumalan siunaus yrityksen menestymisen takana

Perustajien mukaan ihminen on kaikessa toiminnassaan riippuvainen Jumalan siunauksesta. Heidän kokemastaan siunauksellisuudesta löytyy sekä hengellinen ja henkinen että aineellinen ulottuvuus. Lapsuuskodin välittämä uskonperinne on vaikuttanut siihen, miten yrittäjät ymmärtävät hengellisen siunauksen. Kotikasvatuksen päätavoitteena oli nimittäin kasvattaa perheen lapset Jumalan lapsiksi LFF-lestadiolaisen perinteen mukaan (Aspegren 1996, 10). Lapsuuskodissa vallitsi perustajien muistikuvien mukaan lämmin ilmapiiri. Vanhemmilla oli omat roolinsa uskonharjoituksessa: isä toimi kotipappina ja äiti esirukoilijana. Isä luki ääneen Lutherin Huonepostillan sunnuntaisin ja piti pyhäkoulua kylän lapsille. Pyhäkouluopetuksesta perustajat muistivat erityisesti, miten isä korosti Jumalan rakkauden ja lähimmäisenrakkauden merkitystä. Uskonharjoitukseen kuuluivat myös vanhempien, erityisesti äidin, esirukoukset lasten, läheisten ja muiden ihmisten puolesta. Kodissa pidettiin myös lestadiolaistupaseuroja. (Aspegren 1996, 16, 18, 19, 22.)²¹ Perustajien lestadiolaisen lapsuuskodin uskonperinteestä löytyy näin sekä lestadiolaista että luterilaista sävyä.

Yhtiön perustajat saivat lapsuudenkodistaan pohjan yrittäjyydelle. Vanhempien kannustava asenne ja luottamus Jumalaan ilmenivät perustajien rohkeutena ja ahkeruutena. Rohkeus voidaan nähdä Jumalan henkisenä siunauksena, josta on apua päätöksenteossa. Yksi toimitusjohtajan tehtävissä ollut perustaja ilmaisi asian näin:

Meidän vahvuutemme on halu luottaa ja uskoa Jumalaan. Häneltä kaikki saamamme tulee. Häneltä on peräisin kaikki se, mitä olemme saaneet. Häntä on syytä kiittää työstä, työpaikasta, menestyksestä ja kaikesta muusta. (Aspegren 1996, 75; ks. myös emt. 6.)

Ahkeruus näkyi perustajien ajattelun mukaan siinä, että työnteko on Jumalan lahja ja ihminen on kutsuttu vastaamaan Jumalan siunaukseen tekemällä parhaansa ja sen mikä on ”totta ja oikein” (Aspegren 1996, 7). Toimiminen tällä tavalla oli ihmisen vastaus Jumalan siunaukseen. Perustajat kuvailivat tietä tasapainoiseen työntekoon näin: ”Työhön voi suhtautua terveellä tavalla vain jos tekee työtä Jumalan kasvojen edessä” (Aspegren 1996, 3. Ks. myös s. 80 ja OKK 2009, 5). Perustajien asenteissa esiintyy selvästi luterilaisia piirteitä, joita on korostettu

²¹ Lapsuuskodin uskonharjoituksessa on ilmeisesti ollut kyse ”täydellisestä perinteen välittämisestä” (*total traditionsförmedling*), jossa kasvattaja itse elää oppinsa mukaan, kuten ruotsalainen uskontopsykologi Hjalmar Sundén on määritellyt. ”Täydellistä perinteen välittämistä” seuraa lapsen kokemus Jumalan todellisesta läsnäolosta. (Sundén 1970, 67–81.)

myös lestadiolaisen perinteen parissa.²² Työnteko nähdään nimittäin palveluksena Jumalalle. Yhteiskuntaa palvellaan työtä tekemällä – samalla työnteko on turhaa, ellei Jumala siunaa sitä.

Hyväntekeväisyys Jumalan palveluksena

2000-luvun prososiaaliseen näkökulmaan pohjautuvassa altruismitutkimuksessa on todettu, että ihminen on sekä itsekäs että muiden ihmisten tarpeet huomioiva olento. Auttamishaluun, tai altruistiseen asenteeseen vaikuttavat geenit, kulttuuri, normit ja kasvatus (Pessi & Saari 2008, 61; Flescher & Worthen 2007, 238–260). Selitys perustajien altruistiseen toimintaan löytyisi tästä näkökulmasta tarkasteltuna kotikasvatuksesta, kuten perustajat itse selittivät toimintaansa (H2, 5; H4, 5; H5, 5; H6, 5). Perustajat olivat sisäistäneet auttamisen periaatteen, eivätkä he miettineet, oliko heillä varaa auttaa muita (H3, 1; H5, 10). Sen sijaan he rinnastivat lapsuuskotinsa köyhyyden ja hädässä olevien ihmisten auttamisen omaan yritystoimintaansa (H5, 10). Perustajat näyttäisivät kuuluvan altruismi-tutkimuksen mukaiseen iloinen auttaja -ryhmään, koska heidän toimintansa näyttää olevan osa identiteettiä (Pessi & Oravasaari 2011, 78). ”Uskon, että hyväntekeväisyyden harjoittaminen on Jumalan ihmiseen asettama [ominaisuus]”, oli yhden perustajan kommentti (H1, 7). Toinen haastateltavan mielestä hyväntekeväisyys oli ”geeneissä” (H4, 5).

Kokemus Jumalan aineellisen siunauksen voimistumisesta kasvavassa Yhtiössä sai perustajat harjoittamaan hyväntekeväisyyttä entistäkin ahkerammin. Ruokaa kunnioitettiin Jumalalta saatuna lahjana, jota ei saanut tuhlaata tai heittää pois (H1, 1; H5, 5). Tästä syystä kakkoslaatuista tavaraa, joka oli syömä- mutta ei myyntikelpoista, tuli jakaa tarvitseville. Perustajat näkivät hallinnoivansa Jumalalta saatuja lahjoja. Kun kyse oli isommista ruokamääristä, he jakoivat ruokaa erityisesti lestadiolaisille suurperheille. (H1, 1–2.) Ruoka-apua jaettiin henkilökohtaisesti perille saakka. Vastaanottajien ilo ja kiitollisuus oli ”uskomaton tunne”, mikä on ollut yksi avun antamisen ”vetovoimista” (H1, 2). Altruistisesta toiminnasta seurasi siis molemminpuolisia onnellisuuden kokemuksia. Hyväntekeväisyydessä on kyse myös antamisen ilosta (*warmglow giving*), jonka on altruismi-tutkimuksessa havaittu liittyvän myös rahan lahjoittamiseen (ks. esim. Breman 2008, 16; Virén 2014, 49; Minardi 2016).

²²SMT-lehden kirjoituksissa viitattiin ajoittain Lutherin työetiikkaan. Esimerkiksi Sven Granholm mainitsi ”Uppoffrande kärlek” -artikkelissaan (uhrautuva rakkaus, SMT 6/1970, 83–87) Lutherin käsityksen työnteosta palveluksena Jumalalle.

Yhtiön harjoittama hyväntekeväisyys on ollut luonteeltaan spontaania eikä kyse ole ollut tarkoin suunnitellusta filantropiasta. Hyväntekeväisyyttä on harjoitettu Yhtiön historiassa matalalla profiililla. Mainonta ja hyväntekeväisyys on erottu toisistaan (H4, 3–4; H6, 5). Hyväntekeväisyys ei ole tuonut Yhtiölle muuta lisäarvoa kuin ”ainoastaan yhden, ja se on Jumalan siunaus” (H6, 3). Auttaminen on sekä Jumalan siunauksen luonnollinen seuraus että edellytys, mikä korostaa anteliaan sydämen merkitystä: ”Jumala voi siunata moninkertaisesti, enemmän kuin mitä olemme antaneet, jos annamme oikealla sydämellä” (H4, 4). Eräs toinen haastateltava ilmaisi asian tiiviimmin: ”Anna, niin saat” (H6, 3).

Haastattelujen ja Aspegrenin (1996) historiikin perusteella voidaan todeta, että perustajat korostivat Jumalan siunauksen merkitystä. Sillä nähtiin olevan vaikutusta yrittäjyyden ja erityisesti hyväntekeväisyyden kannalta. Myös lähimmäisestä huolehtimisen merkitystä on korostettu. Vaikka perustajien kehittämiä auttamiskeinoja muokattiin vuosien kuluessa, ihmisestä välittämisen periaate on haluttu säilyttää osana Yhtiön toimintaa, mikä on havaittavissa myös kaikissa haastatteluissa. Nuorempaan sukupolveen kuuluvien omistajien mielestä hyväntekeväisyydessä on loppujen lopuksi kyse siitä, että Jumalalle annetaan takaisin se mikä hänelle kuuluu. Jumala ”asuu lähimmäisissä, ja meidän tulee auttaa heitä, jotka ovat meitä lähellä”, yksi heistä selitti (H6, 5).

Jumalan siunaus johtaa myös vastuulliseen liiketoimintaan

Edellä käsiteltiin näkemystä siitä, että lähimmäisen palveleminen ymmärrettiin Yhtiössä palveluksena Jumalalle. Tähän näkemykseen liitettiin alusta alkaen rehellinen kaupankäynti ja työntekijöistä huolehtiminen, koska Jumala nähtiin yhtenä osapuolena kaikessa toiminnassa (Aspegren 1996, 25–26, 75). Yhtiössä vastuullisen liiketoiminnan periaatteita on toteutettu määrätietoisesti erityisesti 2000-luvulla ja Yhtiö on pitänyt niitä julkisesti esillä. Sen sijaan Yhtiön ”sosiaalilautakunnan” kautta harjoittama hyväntekeväisyys on pidetty erillään Yhtiön julkisesta profiilista. Vuoden 2017 lopussa ilmestyneen sisäisen tiedotuslehden (2/2017, 6) mukaan Yhtiön vastuullisuuteen sisältyy kestävä alkutuotanto, henkilökunnan hyvinvointi, vastuullisuus tuotteiden valmistamisessa, ympäristöstä välittäminen ja hyvinvoinnin edesauttaminen yhteiskunnassa. Tästä laajamittaisemmasta näkökulmasta yritysten – myös Yhtiön – vastuullisesta toiminnasta on kehittynyt mainonnan edistämisen keino, ja vastuullisuutta yritetään mitata eri tavoilla. Esimerkiksi vuonna 2017 tehdyssä Sustainable Brand Index™ -tutkimuksessa, jossa kysytään muun muassa kuluttajien mielipiteitä yritysten

vastuullisuudesta, Yhtiö oli kuudennella sijalla Suomen yritysten joukossa (ks. Sustainable Brand Index -internetsivut; Sisäinen tiedotuslehti 2/2017).

Vastuullisuus ja arvot kuuluvat tiiviisti yhteen perheyrietyksissä. Mitä vanhemmasta yrityksestä on kyse, sitä suurempaan vastuuseen perinteet velvoittavat. Perustajien arvoista tulee organisaation toimintatapoja, jotka ohjaavat yhteiskuntavastuullista toimintaa. (Elo-Pärssinen 2007, 154, 156–157.) Tämä on havaittavissa myös Yhtiön toiminnassa. Konserniksi kasvaneessa Yhtiössä ponnisteltiin 2000-luvulla perustajien arvojen säilyttämisen puolesta (Packalén 2005, 48–51; Sundqvist 2010, 74). Rehellisyys, kunnioitus, inhimillisuus, yhteisöllisyys, aitous, vilpittömyys, avoimuus ja uskottavuus määriteltiin Yhtiön tärkeimmiksi arvoiksi. Nämä kristilliseen etiikkaan perustuvat arvot ovat kuitenkin yleisellä tasolla osa hyvää moraalia ja työetiikkaa. (Sundqvist 2010, 66.) Lisäksi näiden arvojen nähdään kuuluvan yleisesti Pohjanmaan liiketoimintakulttuuriin (Packalén 2005, 97–98).

Yhtiön vastuullisen liiketoiminnan ja hengellisen ulottuvuuden välille ei löydy eksplisiittistä yhteyttä. Esimerkiksi Yhtiön sisäisessä tiedotuslehdessä ei ole juuri havaittavissa hengellisiä ilmauksia tai merkityksiä, vaikka niitä on ajoittain esiintynyt esimerkiksi toimitusjohtajan laitimissa tervehdyksissä. Yhteys on kuitenkin havaittavissa implisiittisesti. Esimerkiksi Aspegren kirjoittaa seuraavasti: ”[Perustaja] on vakuuttunut siitä, että hengellinen ulottuvuus on läsnä kaikissa elämän osa-alueissa.” Hän jatkaa: ”Talouselämä ei ole poikkeustapaus”. (Aspegren 1996, 75.) Arvojen merkitykseen viitattaessaan omistaja on käyttänyt raamatullista kielikuvaa puusta, josta voi kasvaa sekä hyviä että huonoja hedelmiä. Hyvät arvot vertautuvat hyvän puun juuriin, jotka mahdollistavat turvallisen työympäristön luomisen. (Sundqvist 2010, 61.)

Yhtiön harjoittama hyväntekeväisyys – LFF-lestadiolainen vai yleiskristillinen ilmiö?

Yhtiön perustajat kasvoivat LFF-lestadiolaisessa kodissa ja kuuluvat edelleen LFF-lestadiolaiseen liikkeeseen. Voidakseni vastata kysymykseen, onko Yhtiön harjoittama hyväntekeväisyys erityisesti LFF-lestadiolainen vai pikemminkin yleiskristillinen ilmiö, täytyy tehdä ero LFF-lestadiolaisen liikkeen yksilöllisen ja yhteisöllisen tason välillä. Tätä jakoa tukee myös se havainto, että liikkeen julkisessa opissa ei puhuta esimerkiksi yrittäjien tai yritysten oikeasta toiminnasta. Sen sijaan liikkeessä opetetaan kaikille henkilökohtaisella tasolla työhön

liittyviä eettisiä normeja. Seuraavassa pohdin lestadiolaisen Yhtiön harjoittamaa hyväntekeväisyyttä ensin yksilöllisestä näkökulmasta, minkä jälkeen jatkan hyväntekeväisyyden yhteisöllisen tason tarkastelulla.

Yksilöllinen taso

Pietarsaaren seudulla vaikuttavassa LFF-lestadiolaisessa perinteessä, jossa Yhtiön perustajat kasvoivat ja josta käsin Yhtiötä edelleen johdetaan, ajatus lähimmäisten auttamisesta näyttää pohjautuvan Lutherin opetuksiin. Lähimmäisenrakkaus on siis vastaus sille lahjoittavalle rakkaudelle, jota Jumala osoittaa sovitustyössään (Raunio 2000, 85–86). Lähimmäisen auttamiseen liittyviä asioita opetetaan lestadiolaisuudessa henkilökohtaisella tasolla, esimerkiksi SMT-lehden kautta. Kirjoituksessa, joka on otsikoitu ”En glad givare” (iloinen antaja) antamista perustellaan näin:

Ihminen, joka on saanut monet ja suuret syntinsä anteeksi, vapautetaan vuorollaan antamaan ja uhrautumaan toisten puolesta. [...] Sinusta ei koskaan tule iloista antajaa, vaikka antaisit kuinka paljon ja sinulla olisi kuinka hyviä tarkoituksia, jos synnintaakka painaa sinua. Ja ehkä yrität lahjoillasi keventää sitä. [...] Terveytämme ja voimamme, kykymme ja tietomme, aikamme ja rahamme, kaiken on Jumala antanut meille. Se on Jumalalta saatu laina. [...] Jeesus vastaanottaa lahjamme kohtaamiemme kanssaihminen kautta. Niin Jumala varmasti tänäänkin antaa meille tilaisuuden auttaa ja antaa. Anna siis ilolla aikaasi ja voimaasi ja rahaasi, tai sitä mitä Jumala sinulta tarvitsee. (SMT 6/1960, 60–62.)

SMT-lehdessä alleviivataan teologisessa mielessä auttamisen oikeaa järjestystä ja antamista Jumalan palveluksena. Ensin tulee saada syntinsä anteeksi. Lehdestä välittyy myös näkemys, jonka mukaan kaikki on peräisin Jumalalta. Kun ihminen antaa jotain lähimmäisilleen, hän antaa samalla takaisin Jumalalle. Tämä oppi on seurausta Lutherin pyyteettömän auttamisen opista, jonka mukaan pyyteetön rakkaus perustuu Jumalan lahjoittavaan rakkauteen (Raunio 2000, 53).

Auttamisen oikeaan järjestykseen liittyvät teologiset näkemykset eivät nousseet haastatteluissa esille. Voidaan kuitenkin päätellä, että ainakin Yhtiön perustajat olivat omaksuneet lestadiolaisen ajatus- ja toimintatavan – myös siinä mielessä, että hyvistä teoista ei puhuta.

Tutkijan kanssa tehty haastattelu oli poikkeustapaus (H1, 4). Hyviä tekoja ei myöskään muistella (H4, 4). Aihetta on kuitenkin sivuttu vuonna 1979 SMT-lehden kirjoituksessa ”Av nåd ären I frälsta” (armosta olette pelastetut), jossa selvitetään näkemyksiä toisten auttamisesta ja hyvistä teoista:

Kaikki nämä [edellä mainitut hyvät teot] voivat olla suureksi hyödyksi ja siunaukseksi, mutta jos laskemme, että ne enemmissä tai vähemmissä määrin ovat sielujemme pelastukseksi, ne muuttuvan Jumalan silmissä likaisiksi vaatteiksi. [...] Mutta Jumalan sanan mukaan usko ilman tekoja on kuollut. Mitä nämä teot ovat? Ne ovat sellaisia tekoja, jotka välittyvät elävästä uskosta, Jeesuksen rakkauden kautta. Näistä teoista emme tiedä, koska jos tiedämme niistä, niin ne eivät ole aitoja uskontekoja. (SMT 3/1979, 42–45.)

Yrittäjyydettä ei varsinaisesti opeteta lehdessä, mutta työntekoa käsittelevissä kirjoituksissa on erilaisia luterilaisen työetiikan korostuksia. Työnteko määritellään Jumalan palvelemiseksi, koska ”työtä tehdään niin kuin sitä tehtäisiin Jumalalle” (SMT 8/2014, 16–17). Työn iloa korostetaan, esimerkiksi Johann Arndtin lyhyessä rukouksessa ”Bön om glädje i arbetet” (rukous työnilosta, SMT 10/1970, 141). Toinen kirjoittaja viittaa työntekoon Jumalan asettamana toimena:

Meidän tulee siis elinaikanamme tehdä työtä rehellisesti, ei elintasoa korottaaksemme, vaan koska Jumala on säätänyt meidät tekemään työtä ettemme ehtisi tehdä niin paljon syntiä (SMT 9/1960, 134–138).

Rehellisyyttä korostetaan yhteiskunnallisella tasolla. Verohuijausta tai pimeää työtä ei hyväksytä (SMT 8/2014, 16–17). Rikastumisesta ja rikkaudesta opetetaan usein varoittavaan sävyyn. Tämän suhteen seurataan myös Lutherin opetuksia. Esimeriksi Lutherin kirjoitus ”Lita icke på ägodelarna” (älä luota omaisuuteesi) julkaistiin SMT-lehdessä vuonna 1970 (SMT 9/1970, 119–125). SMT-lehden kirjoittajien mukaan rikastuminen ei itsessään ole syntiä, mutta rahanhimoa he kuvailevat kaiken pahan alkuna ja juurena. Rahasta ei saa tulla epäjumalaa, vaan rahaan täytyy suhtautua niin sanotusti terveellä sydämellä. Lehden kirjoituksissa korostetaan, että Jumalan valtakunnan etsimisen tulisi olla ihmisten pääprioriteetti. (SMT 11/1970, 156–158; SMT 6/2010, 5–6.)

LFF-lestadiolaisuuden parista löytyy siis yksilöllisellä tasolla luterilaisen etiikan mukaisia elämänohjeita. Perustajien harjoittama hyväntekeväisyys voidaan näin ollen määrittellä luonteeltaan LFF-lestadiolaiseksi, vaikka tosiasiaassa kyseessä ei ole LFF-lestadiolaisten itsensä keksimä malli. Sen sijaan hyväntekeväisyyden yleiskristillisiä piirteitä tuodaan haastatteluissa esille kerta toisensa jälkeen:

Vaan jos jotkut kristittyinä omistavat yritystä, ja ovat päätösvaltaisia siinä, niin heidän oman kristilliseen arvopohjaan pitäisi kuulua se, että meidän yrityksessä on tällainen arvopohja. Että sieltä myöskin jaetaan hyväntekeväisyyteen. [...] [H]yväntekeväisyys on tahtokysymys. Ja silloin kun sä tahdot toimia, ei siinä ole niinku rajoja. [...] [J]os olet kristillinen omistaja, niin sinulla on tietty valtapiiri, jota sä voit hyödyntää silloin avustustyössä taikka hyväntekeväisyydessä. Siinä piirissä, jossa sinun vaikutusvaltasi on. (H5, 7.)

Yhteisöllinen taso

Haastateltavan mielestä auttamisen periaate sisäistettiin jo LFF-lestadiolaisessa lapsuudenkodissa (H4, 5). Tämä selittyy todennäköisesti sillä, että LFF-lestadiolaisissa suurperheissä kaikkien pitää osallistua kotitöihin ja muuhun arjenhallintaan. Haastateltavan näkemyksen mukaan talkoohenki perustuu myös LFF-lestadiolaislapsuudessa opittuun toisten auttamiseen (H4, 5). Useiden haastateltavien mielestä lähimmäisten auttamiseen liittyvistä asioista opetetaan LFF-lestadiolaisuudessa (H1, 5; H2, 5; H4, 5; H5, 7), vaikka näitä opetuksia ei ole erityisesti suunnattu yrittäjille. Hyväntekeväisyys ei haastateltavien mielestä kuulu erityisesti LFF-lestadiolaisyrittäjyyteen, vaan kristillisen yrittäjän velvollisuuteen. Sen lähtökohtana on kristillinen arvopohja (H5, 6) ja lisäksi:

[V]oidaan ehkä sanoa, että kyllä kai ne kuuluvat yhteen [hyväntekeväisyys ja lestadiolainen tai kristillinen yrittäjyys], mutta erikoisesti lestadiolaisuuteen kuuluva...? [...] Kaikki muut kristityt yrittäjät, vaikka he eivät ole lestadiolaisia, niin uskon että löytyy sama [asenne hyväntekeväisyyteen]. (H1, 6.)

Yksi haastateltavista ei nähnyt erityistä yhteyttä LFF-lestadiolaisyritysten ja hyväntekeväisyyden välillä, mutta toivoi, että LFF-lestadiolaiset yrittäjät kokisivat hyväntekeväisyyden velvollisuudekseen kristittyinä (H5, 8). Toisen haastateltavan mielestä se ehdottomasti kuuluu lestadiolaisyrittäjän velvollisuuksiin (H4, 6). Kolmas haastateltava näkee,

että koska perustajat ovat kasvaneet ja toimineet lestadiolaisuuden parissa, myös heidän harjoittamansa hyväntekeväisyys voidaan määritellä LFF-lestadiolaiseksi (H6, 6). Auttamisintoon nähden lestadiolaisuus ei poikkea muista uskonyhteisöistä. Toinen haastateltava totesi asiasta näin:

Jos kattoo niinkun tämmöstä välitöntä auttamista lähetystyöhön taikka sitten omassa kylässä taikka muussa niin, se on henkilökohtainen ominaisuus ja ihmiset yksilöinä auttavat. Mutta ei mun mielestä lestadiolaisuuteen ollut yhtään enempi kerääntynyt sellaisia ihmisiä, jotka ovat enempi auttavaisempia kun muissa herätysliikkeissä. Ja sitten toisaalta lestadiolainen organisaatio ei missään muodossa ole luonut sellaista menetelmää, jossa niinku hyväntekeväisyyttä tehtäisi. Päinvastoin, muut herätysliikkeet ovat siinä mun ymmärtääkseni jopa pitemmällä. (H5, 6.)

Yhtiön hyväntekeväisyydessä on havaittavissa kuitenkin LFF-lestadiolainen ”sävy”, mikä näkyy LFF-lestadiolaisen yhteisön normien noudattamisena esimerkiksi avustuskohteita rajatessa. Vielä 1900-luvun lopulla kilpaurheiluun suhtauduttiin LFF-lestadiolaisuudessa negatiivisesti (Snellman 2011, 83). Tämä heijastuu myös perustajien hyväntekeväisyyden periaatteellisiin linjauksiin. Perustajat suhtautuivat varauksellisesti urheilun rahoittamiseen (H3, 7). Urheilua ei tuettu, koska siitä oli vaarana tulla epäjumala (H3, 8). Toisaalta, yhden perustajan näkemyksen mukaan, urheilun tukemisessa oli hyviäkin puolia. Liikuntaa harrastavat nuoret eivät lankeaisi niin helposti päihteisiin, joten urheilusta voi olla hyötyä nuoruusvuosina. (H2, 8.)

Yhden haastateltavan mukaan LFF-lestadiolaisuuden parissa ei ole riittävästi keskusteltu yrittäjyydestä. Esimerkiksi yrityksen perustamiseen ja voittojen käyttöön liittyvät kysymykset ovat avoimia. Voisiko perustamisen tavoitteena olla esimerkiksi yritys, jonka ideologiaan kuuluisi köyhien auttaminen tai lähetystyön tukeminen? Näin yrityksen voitosta ei jaettaisi osinkoja vaan koko voitto käytettäisiin tavoitteiden mukaisesti. (H5, 10, 12.) Tällaista yritystä voidaan taloustieteilijä Tarja Ketolan (2005, 20) mukaan kutsua laajan vastuun eli kestävän kehityksen ideologian mukaan toimivaksi yritykseksi. Toinen ajankohtainen kysymys voisi olla LFF-lestadiolaisyrittäjän suhtautuminen raamatulliseen kymmenysajatuksen²³ (H5, 9; H6, 2).

²³ Käsite ”kymmenys” pohjautuu vanhan testamentin ajan juutalaisille annettuun käskyyn antaa temppelel palvelukseen kymmenenosa sadosta, karjasta ja viinistä.

Toisen haastateltavan mukaan ”raamatullinen suhtautuminen” hyväntekeväisyyteen on täydellistä luottamista Jumalaan ja hyväntekeväisyyteen sitoutumista, vaikka ei ole tietoa siitä, tekeekö yritys voittoa (H5, 9–11). Näitä kysymyksiä ei kuitenkaan ole vielä nostettu puheenaiheeksi LFF-lestadiolaisuudessa, joten ne eivät sinänsä edusta LFF-lestadiolaista yrityskulttuuria.

Johtopäätökset

Olen tutkinut Pietarsaaren seudulla toimivan LFF-lestadiolaisyrityksen harjoittamaa hyväntekeväisyyttä. Olen lähestynyt aihetta autoetnografisia lähtökohtia hyödyntäen. Tämä merkitsee, että Yhtiön hyväntekeväisyystarina ja sille esitetyt perustelut ovat keskiössä, vaikka peilaan uskonnollisuuden ja hyväntekeväisyyden välisiä yhteyksiä myös altruismitutkimuksen, filantropia-käsitteen ja vastuullista liiketoimintaa tarkastelevan tutkimuksen kautta. Tutkimukseni osoittaa, että Yhtiön harjoittama hyväntekeväisyys pohjautuu uskonnollisuuteen, joka on ollut ja edelleen on merkittävä auttamisen motivaatiopohja. Uskonnolliset yhteisöt ovat osa kansalaisyhteiskuntaa, jota koskevassa tutkimuksessa on todettu, että altruismilla on Pohjoismaissa vahvat juuret. Tätä selittävät valtion vahva rooli, aktiivisen kansalaisuuden perintö, protestanttisten arvojen perinne ja pohjoismainen perhekulttuuri. (Niemelä 2011, 312, 329.)

Yhtiön harjoittama hyväntekeväisyys on osa laajempaa kokonaisuutta, jossa Jumalan siunaus nähdään merkityksellisenä ulottuvuutena. Yhtiön perustajien omakohtainen LFF-lestadiolainen usko ilmeni luottamuksena Jumalaan. Työnteko puolestaan näyttäytyi heille Jumalan palvelemisena. Tämä näkemys pohjautui lapsuuskodin arvoihin, jotka olivat saaneet vaikutteita Lutherin työetiikkaa koskevista opetuksista. Yhtiön taloudellisen menestyksen ajatellaan olevan seurausta Jumalan siunauksesta. Siunaus on tuonut Yhtiölle myös edellytyksiä vastuulliseen toimintaan. Se näkyy siinä, että Yhtiö huolehtii sidosryhmistään ja harjoittaa hyväntekeväisyyttä.

Yhtiön perustajat näyttivät sisäistäneen SMT-lehdessä kuvatun opetuksen, jonka mukaan altruismi edellyttää henkilökohtaista uskoa. Tämä merkitsee – sekä SMT-lehdessä kuvatun LFF-lestadiolaisperinteen että Lutherin opetusten mukaan – että ihminen kykenee pyyteettömään auttamiseen vain kun hän vastaanottaa Jumalan anteeksiantamuksen.

Yhtiössä halutaan säilyttää perustajien mukainen arvomaailma, mihin perheyriyksissä pyritään yleensäkin. Yhtiön harjoittaman hyväntekeväisyyden muodot ovat muuttuneet vuosien kuluessa. Alkuvuosien spontaani hädänalaisten auttaminen muuttui vuosikymmenien aikana määrätietoisemmaksi toiminnaksi. Vuosien aikana on myös otettu kantaa sen puolesta, mihin hyväntekeväisyyttä on haluttu kohdistaa ja ketkä tai mitkä on rajattu sen ulkopuolelle. Avuntarpeessa olevat lapset ja perheet ovat selkeästi olleet sellaisia kohteita, joita on haluttu auttaa. LFF-lestadiolaisen perinteen mukaan esimerkiksi urheilu on nähty sellaisena toimintana, jota ei ole haluttu avustaa. Yhtiö on toimintansa aikana noudattanut linjauksissaan perustajien periaatteita.

LFF-lestadiolaiset veljekset perustivat Yhtiön paikkakunnalla, joka kuuluu LFF-lestadiolaisuuden vahvimpaan kannatusalueeseen, Pietarsaaren seutuun. Sen perusteella, että Yhtiö on toiminut LFF-lestadiolaiskulttuurin sisällä, sen harjoittaman hyväntekeväisyyden voisi määrittellä LFF-lestadiolaiseksi ilmiöksi. Toimintaan sisältyy kuitenkin yleiskristillisiä piirteitä, jotka ovat saaneet vaikutteita erityisesti Lutherin opeista. Lisäksi yritykselle voi nykyisin rakentaa tietynlaista mainetta vastuullisen liiketoiminnan avulla. Vaikka LFF-lestadiolaisen liikkeen sisällä ei ole yhteisiä ”yritysnormeja”, Yhtiö ei ole ainoa hyväntekeväisyyttä harjoittava LFF-lestadiolaisyritys. On vaikeaa arvioida Yhtiön antaman hyväntekeväisyysesimerkin vaikutusta muiden LFF-lestadiolaisyritysten toimintaan, mutta yhden haastateltavan mielestä LFF-lestadiolaisyrittäjät ovat olleet halukkaita rahoittamaan LFF:n kasvavaa toimintaa viime vuosien aikana.²⁴ Tästä voisi varovaisesti päätellä, että hyväntekeväisyys on juurtumassa LFF-lestadiolaiseen yrityskulttuuriin ainakin jossain määrin, vaikka asiasta ei ole yhteisöllisellä tasolla vielä keskusteltu.

LFF-lestadiolaiseen kutsumus-aatteeseen kuuluu ”kahden maan kansalaisen” toiminta. Vaikka pääsääntöisesti hengellistä ulottuvuutta painotetaan, LFF-lestadiolaiseen sosiaalieettiseen aatteeseen kuuluu kaikin tavoin hyvän yhteiskunnallisen elämän tavoite. Tätä toteutetaan noudattamalla lakeja ja luterilaisen työetiikan mukaisesti tekemällä tunnollisesti töitä. Työ on elättämisen – ei rikastumisen väline. LFF-lestadiolaisuudessa oli 1970-luvulla erimielisyyttä poliittisesta aktiivisuudesta, mutta ihmiset olivat kuitenkin yksimielisiä siitä, että vaaleissa

²⁴ Esimerkiksi LFF-lestadiolaisyrittäjien ja yksityisten LFF-lestadiolaisten taloudellinen tuki mahdollisti vuonna 2009 perheneuvojan palkkaamisen, ja LFF:n diakoniar ryhmien kautta jaettu jouluapu on suurilta osin rahoitettu yritysten lahjoittamin varoin (H4, 6; Björkskog 2012, 50).

äänestäminen on välttämätöntä. Uskovien poliitikoiden tehtäviksi katsottiin muun muassa parantaa vähempiossaisten olosuhteita ja vastustaa yhteiskunnallisella tasolla yltäkylläisyyttä ja ahneutta. LFF-lestadiolaiset ovat kuitenkin myöhemmin osallistuneet poliittiseen toimintaan varsinkin Kristillisdemokraattisessa ja Ruotsalaisessa kansanpuolueessa. (Snellman 2011, 67, 70, 74, 123–124. Ks. myös Häger 2011, 53–59.)

LFF-lestadiolaisuudessa yrittäminen on osa yhteiskunnallista elämää. Kuitenkaan ryhmän sisällä ei ole käyty keskustelua kristillisestä yrittäjyydestä. On toivottavaa, että aihetta käsiteltäisiin. Tässä keskustelussa voitaisiin miettiä, miten LFF-lestadiolaiseen ympäristöön paikantuva yritys voisi toteuttaa laajan vastuun mukaista ideologiaa – mikä voisi olla yrityksen tavoite, ja kuinka voitto käytettäisiin. Keskustelun lähtökohtana voisi olla tutkimuksessani käytetyt työkalut, eli altruismi, filantropia ja vastuullinen liiketoiminta, joiden lähde löytyy kristillisestä – ja myös LFF-lestadiolaisuudessa usein opetetusta – lähimmäisenrakkaudesta.

Lähteet ja kirjallisuus

Aineisto

Aspegren, Jorma (1996) *Oy Snellman ab. Från fem bröders korvmakeri till en stor släktkoncern. Tre verkställande direktörer berättar*. Pietarsaari: Oy Snellman ab.

OKK *Omistajan käsikirja* 2009.

Sisäinen tiedotuslehti 1/2016/juhlaliite, 9.

Sisäinen tiedotuslehti 2/2017.

SMT (*Sions Missionstidning*) (6/1960) Wentin, Erik. En glad givare, 60–62.

SMT (9/1960) Sjövall, Elis. Arbete, 134–138.

SMT (6/1970) Granholm, Sven. Uppoffrande kärlek, 83–87.

SMT (9/1970) Luther Martin. Lita icke på ägodelarna. Kirjasta *Genom tron allena*, 119–125.

SMT (10/1970) Arndt, J. Bön om glädje i arbetet, 141.

SMT (11/1970) Sjövall, Elis. Roten till allt ont, 156–158.

SMT (2/1975) Pöyhtäri, Tuomas. Att giva åt Gud, 29–30.

SMT (3/1979) Snellman, Henry. Av nåden ären I frälsta, 42–45.

SMT (3/2007) Wentin, Erik. Guds goda gärningar och våra, 8–10.

SMT (4/2010) Wentin, Erik.. Vår egendom, 13.

SMT (6/2010) Orre, Timo. Förgängliga och oförgängliga skatter, 5–6.

SMT (8/2014) Lappi, Raimo (käännös Asplund, Kjell). Som Kristi vittnen i vardagen, 16–17.

”Sosiaalilautakunnan” säännöt 2010.

Vuosikertomus 1996, 2011, 2016. Pietarsaari: Oy Snellman ab.

Yhtiön historia, 2016 painamaton.

Yhtiön sisäinen tiedote 29.9.2017.

Haastattelut, suulliset ja kirjalliset tiedonannot

H1, Yhtiön perustaja

H2, Yhtiön perustaja

H3, Yhtiön perustaja

H4, Yhtiön entinen toimitusjohtaja

H5, Yhtiön entinen toimitusjohtaja

H6, Yhtiön ”sosiaalilautakunnan” puheenjohtaja.

Björkskog Jens, kirjallinen viesti 28.3.2017.

Hagnäs Kerstin, kirjallinen viesti 19.10.2017.

Holmberg Lena, suullinen tiedonanto 25.1.2017.

Östman Heidi, kirjallinen viesti 17.10.2017.

Muu kirjallisuus

Adams, Tony E.; Jones, Stacy Holman & Ellis, Carolyn (2015) *Autoethnography*. New York: Oxford University Press.

Alasuutari, Pertti (1995) *Laadullinen tutkimus*. 3. painos. Tampere: Vastapaino.

Bekkers, René & Wiepking, Pamala (2011) A Literature Review of Empirical Studies of Philanthropy: Eight Mechanisms That Drive Charitable Giving. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly* 40:5, 924–973.

Björkskog, Annika (2012) *Det diakonala arbetet i Laestadianernas Fridsföreningars Förbund – analys av stödgrupper och familjearbetet*. Pro gradu -tutkielma. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Breman, Anna (2008) *Forskning om filantropi. Varför skänker vi bort pengar? Forskning i fickformat*. Tukholma: Ekonomiska Forskningsinstitutet vid Handelshögskolan i Stockholm & Öhrlings Pricewaterhousecoopers.

Concordia (2012) *20 största arbetsgivarna*.

<http://www.concordia.jakobstad.fi/assets/FaktaTieto/Naringar/20-storsta-foretag-2012.pdf> (haettu 30.10.2017).

Concordian tiedote (2015) Täällä asuu laatu. Pietarsaari.

Elo-Pärssinen, Krista (2007) *Arvot ja yhteiskuntavastuullinen toiminta suurissa suomalaisissa perheyriyksissä. Omistajan näkökulma*. Väitöskirja. Jyväskylä Studies in Business and Economics 61. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Elo-Pärssinen, Krista (2016) *Vastuullisuus tuottaa arvoa*. Helsinki: Perheyrityspalvelut.

http://www.perheyritys.fi/wp-content/uploads/2014/09/vastuullisuus_tyokirja_2016_web.pdf (haettu 28.12.2017).

Ellis, Carolyn & Adams, Tony & Bochner, Arthur P. (2010) Autoethnography. An overview. *Forum Qualitative Qualitative Sozialforschung/Forum Qualitative Social Research*, 12:1, Art 10. <http://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:0114-fqs1101108> (haettu 22.8.2018).

Executive Summary (2017) *Giving in Europe. The State of Research on giving in 20 European Countries*. (toim. Hooverfh, Barry & Schuyt, Theo). ERNOP-publication. Hollanti: Lenthe. <http://ernop.eu/wp-content/uploads/2017/04/Giving-in-Europe-Executive-Summary-FinalDEF-1.pdf> (haettu 27.11.2017).

Filantropiskt forum 2017. <http://entreprenorskapsforum.se/natverk/filantropisktforum/> (haettu 24.10.2017).

Filantropia ry 2018. <https://filantropia.fi/> (haettu 22.8.2018).

- Flescher, Andrew Michael & Worthen, Daniel L. (2007) *The Altruistic Species. Scientific, philosophical, and religious perspectives of human benevolence*. Philadelphia: Templeton Foundation Press.
- Grönlund, Henrietta (2012) Religiousness and volunteering. Searching for connections in late modernity. *Nordic Journal of Religion and Society*, 25 (1): 47–66.
- Grönlund, Henrietta & Pessi, Anne Birgitta (2017) Suomen evankelis-luterilaisen kirkon uusi julkinen rooli? Kansalaisten odotukset kirkon hyvinvointityölle. *Teologinen Aikakauskirja* 122:2, 116–133.
- Gustafsson, Anders (2013) *Forskarens roll i forskningsprocessen. En etnologs reflektioner och erfarenheter*. Acta Academiae Stromstadiensis No. XVIII, October MMXIII, 1–15.
- Haavio-Mannila, Elina; Majamaa, Karoliina; Tanskanen, Antti; Hämäläinen, Hans; Karisto, Antti; Rotkirch, Anna; Roos, J.P. (2009) *Sukupolvien ketju. Suuret ikäluokat ja sukupolvien välinen vuorovaikutus Suomessa*. Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia. 107. Helsinki: Kelan tutkimusosasto.
- Hanikka, Kirsi; Korpela, Päivi; Mähönen, Arto; Nyman, Christer (2007) *Yrityksen yhteiskuntavastuu ja sosiaalinen yritystoiminta. Kestävää työllisyyttä sosiaalisissa yrityksissä-projekti*. Helsinki: VATES-säätiö.
- Häger, Andreas (2011) Religion på den Österbottniska landsbygden. Teosessa Andersson, Kjell & Nora Brandt (toim.) *En bondepraktika för det senmoderna. Texter tillägnade Erland Eklund*. Turku: Åbo Akademis förlag, 53–59.
- Jakobstad, Pietarsaari (2017). *Tervetuloa Pietarsaaren seudulle*. <https://www.jakobstad.fi/uusi-asukas/kotouttaminen/information-om-jakobstadsnejden-fi-fi/> (haettu 3.12.2017).
- Kallio, Tomi J. & Nurmi, Piia (2006) *Vastuullinen liiketoiminta. Peruskysymyksiä ja esimerkkejä*. Turun kauppakorkeakoulun julkaisuja. Keskustelua ja raportteja 2005:10. Turku: Turun kauppakorkeakoulu.
- Ketola, Tarja (2005) *Vastuullinen liiketoiminta. Sanoista teiksi*. Helsinki: Edita Publishing.
- Kettunen, Ilkka (2013) *Mielekkyyden muotoilu*. Kuusamo: Aatepaja.
- Kielitoimiston sanakirja 2018. <https://www.kielitoimistonsanakirja.fi> (haettu 23.11.2017).
- Kotkavuori, Jouni (2010) *Onnelliset antavat*. http://www.stat.fi/artikkelit/2010/art_2010-12-22_001.html (haettu 4.12.2017).
- Kujala, Johanna & Kuvaja, Sari (2002) *Sidosryhmät eettisen liiketoiminnan kirittäjinä*. Helsinki: Talentum.
- Kuvaja, Sari (2010) *Hyvä raha. Ihmiset ja yhteisöt maailmaa parantamassa*. Helsinki: Kirjapaja.
- Kuusmäki, Kalle (2000) Pyyteettömiä kertomuksia. Eräitä moraalifilosofisia ja aatehistoriallisia huomioita altruismista. Teoksessa Malkavaara, Mikko (toim.) *Ei etsi omaansa. Tutkimuksia altruismista ja yhteisvastuusta*. Kirkkopalvelujen julkaisuja 4. Helsinki: Kirkkopalvelut, 17–36.

- Larsson, Hans Peter (2012) *Filantropi och entreprenörskap – några skattefrågor kring filantropisk verksamhet*. <http://skattenytt.se/wp-content/uploads/2014/05/SN-10-2012-Larsson.pdf> (haettu 25.1.2018).
- Laurila, Marja (2008) *Yritysvastuuraportoinnin sosiaalinen ulottuvuus*. Pro gradu -tutkielma. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Luodon kunta (2016). *Fakta om Larsmo*. <http://www.larsmo.fi/kommunen/fakta-om-larsmo/> (haettu 30.10.2017).
- Lähdesmäki, Merja (2012) *Studies on corporate social responsibility in the Finnish small business context*. Julkaisuja / Helsingin yliopisto, Ruralia-instituutti 26. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Löhman, Ola & Steinholz, Daniel 2003. *Det ansvarsfulla företaget*. Tukholma: Ekerlids förlag, 15–45.
- Malkavaara, Mikko (toim.) (2000) *Ei etsi omaansa. Tutkimuksia altruismista ja yhteisvastuusta*. Kirkkopalvelujen julkaisuja 4. Helsinki: Kirkkopalvelut.
- Malkavaara, Mikko (2000) Yhteisvastuun viisi vuosikymmentä. Teoksessa Malkavaara, Mikko (toim.) *Ei etsi omaansa. Tutkimuksia altruismista ja yhteisvastuusta*. Kirkkopalvelujen julkaisuja No 4. Helsinki: Kirkkopalvelut, 127–227.
- Minardi, Stefania (2016) *How to explain warm-glow giving?* [http://www.hec.edu/Knowledge/Business-Environment/Social-societal-trends-and-issues/How-to-explain-warm-glow-giving?](http://www.hec.edu/Knowledge/Business-Environment/Social-societal-trends-and-issues/How-to-explain-warm-glow-giving) (haettu 12.2.2018).
- Niemelä, Jorma (2011) Hyvien kansalaisten yhteiskunta? Teoksessa Anne Birgitta Pessi & Juho Saari (toim.) *Hyvien ihmisten maa. Auttaminen kilpailukyky-yhteiskunnassa*. Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja A tutkimuksia 31. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu, 311–329.
- NWO, The Netherlands Organisation for Scientific Research -internetsivut. <https://www.nwo.nl/en/research-and-results/research-projects/i/54/27054.html> (haettu 22.8.2017).
- Ottosson, Mikael & Parment, Anders (2016) *Hållbar marknadsföring. Hur sociala, miljömässiga och ekonomiska hänsynstaganden kan bidra till hållbara företag och marknader*. Upplaga 2. Lund: Studentlitteratur.
- Packalén, Kristian (2005) *The effects of corporate governance on innovation capabilities in family-owned enterprises. Case oy Snellman ab*. Pro gradu -tutkielma. Turku: Åbo Akademis förlag.
- Palmu, Harri (2011) Uskonto, suomalaisten onnellisuus, luottamus ja auttaminen. Teoksessa Kimmo Ketola & Kati Niemelä & Harri Palmu & Hanna Salomäki (toim.) *Uskonto suomalaisten elämässä. Uskonnollinen kasvatus, moraali, onnellisuus ja suvaitsevuus kansainvälisessä vertailussa*. Yhteiskuntatieteellisen tietoarkiston julkaisuja 9. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto, 90–108.
- Pedersören kunta (2017). *Pedersören kylien asukasluvut 1.1.2017*. <https://www.pedersore.fi/kommun-och-politik/pedersore/pedersores-byar/> (haettu 30.10.2017).

- Perheyrittäjä 2/2016. <http://www.perheyrittäjä.fi/?magazines=perheyrittäjä-22016> (haettu 30.12.2017).
- Pessi, Anne Birgitta & Saari, Juho (2008) *Hyvä tahto. Auttamisen asenteet ja rakenteet Suomessa*. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan liitto.
- Pessi, Anne Birgitta & Saari, Juho (toim.) (2011) *Hyvien ihmisten maa. Auttaminen kilpailukyky-yhteiskunnassa*. Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja A tutkimuksia 31. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu.
- Pessi, Anne Birgitta & Oravasaari, Tomi (2011) Suomalaisen altruismin tyypit. Auttamisen kolme muotokuvaa. Teoksessa Anne Birgitta Pessi & Juho Saari (toim.) *Hyvien ihmisten maa. Auttaminen kilpailukyky-yhteiskunnassa*. Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja A tutkimuksia 31. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu, 71–90.
- Raunio, Antti (2000) Ihminen elää pelkästään toisille eikä itselleen. Luterilainen käsitys altruismista ja egoismista ihmisen toiminnan motivaationa. Teoksessa Mikko Malkavaara (toim.) *Ei etsi omaansa. Tutkimuksia altruismista ja yhteisvastuusta*. Kirkkopalvelujen julkaisuja 4. Helsinki: Kirkkopalvelut, 47–89.
- Saari, Juho & Saukko, Emilia (2011) Antamisen markkinat. Rahankeräys 2000-luvun alun Suomessa. Teoksessa Anne Birgitta Pessi & Juho Saari (toim.) *Hyvien ihmisten maa. Auttaminen kilpailukyky-yhteiskunnassa*. Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja A tutkimuksia 31. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu, 185–210.
- Salminen, Veli-Matti (2016) Kirkon auttamistyö yhteiskunnallisena osallistumisena. Teoksessa Kimmo Ketola & Maarit Hytönen & Veli-Matti Salminen & Jussi Sohlberg & Leena Sorsa (toim.) *Osallistuva luterilaisuus. Suomen evankelisluterilainen kirkko vuosina 2011–2015: tutkimus kirkosta ja suomalaisista*. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 125. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus, 146–171.
- Silfverstolpe, Annelie (2013) *Ett givande givande. Verktyg för svenska filantroper*. Filantropiskt forum rapport nr 2. http://entreprenorsforum.se/wp-content/uploads/2013/12/FiFo_Givande_webb.pdf (haettu 30.11.2017).
- Snellman, Gerd (2011) *Sions döttrar: De laestadianska kvinnorna som traditionsförmedlare i norra svenska Östern åren 1927–2009*. Turku: Åbo Akademis förlag.
- Snellman, Gerd (2016) Laestadius' synlighet inom Rauhan Sana-riktningen i Norra Svenska Östern. Teoksessa Kurt Larsen (toim.) *Historiebruk i väckelseforskningen*. Bibliotheca Historico-Ecclesiastica Lundensis 58. Lund: Lunds universitet, 11–27.
- Suhonen, Pertti (2007) Suomalaisten eriytyvät ja muuttuvat arvot. Teoksessa Sami Borg & Kimmo Ketola, Kimmo Kääriäinen, Kati Niemelä, Pertti Suhonen (toim.) *Uskonto, arvot ja instituutiot. Suomalaiset World Values -tutkimuksissa 1981–2005*. Yhteiskuntatieteellisen tietoarkiston julkaisuja 4. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto, 26–46.
- Sundén, Hjalmar (1970) *Barn och religion*. Tukholma: Verbum.
- Sundqvist, Sofia (2010) *Värderingar som grund för ledarskapet. En studie av Snellman ab:s företagsledning, producenter och anställda*. Pro gradu -tutkielma. Vaasa: Svenska handelshögskolan.
- Suomen YK-Liitto. *Yritysten yhteiskuntavastuu*. <http://www.ykliitto.fi/yk70v/taloudellinen/yritysten-yhteiskuntavastuu> (haettu 30.11.2017).

Sustainable Brand Index™ -internetsivut. <https://www.sb-index.com/about-finland/> (haettu 22.12.2017).

Svenska Akademin ordlista 2015. <https://svenska.se/tre/?sok=filantrop&pz=1> (haettu 23.11.2017).

Särkelä, Riitta Sosiaali- ja terveystieteiden kilpailu-yhteiskunnassa. Teoksessa Anne Birgitta Pessi & Juho Saari (toim.) *Hyvien ihmisten maa. Auttaminen kilpailukyky-yhteiskunnassa*. Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja A tutkimuksia 31. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu, 279–309.

Taipale, Pentti (1957) *Piirteitä herätysliikkeistämme kutsumusajatuksista*. Synodaalikirjoitus Lapuan hiippakunnan pappeinkokoukseen v. 1957. Lapua: Lapuan hiippakunta.

Tolonen-Kytölä, Tuija (2014) *Työn eetos, vapaus, onnellisuus. Perheyrittäjien arvojen kuvauksen rakentuminen eräiden suomalaisten lehtien reportaaseissa*. Jyväskylä Studies in Business and Economics 150. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Tolonen-Kytölä, Tuija (2017) *Alueelliset arvot ja vastuullinen yrittäjyys – menestymisen vahvuus ja voimavarat*. Centria Bulletin. <https://centriabulletin.fi/alueelliset-arvot-ja-vastuullinen-yrittajyys-menestymisen-vahvuus-ja-voimavarat/> (haettu 28.12.2017).

Virén, Matti (2014) *Yleishyödylliset yhteisöt Suomessa. Verot, lahjoitukset ja avustukset tutkimuksen kohteena*. Hanken School of Economics Research Reports 74. Helsinki: Svenska Handelshögskolan.

Yle-uutiset (2016) Forsberg, Tiina. *Hyvä joulumieli -keräyksen isä: Tätä ei pitäisi tarvita enää*. <https://yle.fi/uutiset/3-9315340> (haettu 25.1.2018).